

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

Факультет початкового навчання

СТУДЕНТСЬКІ ІНІЦІАТИВИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**МАТЕРІАЛИ
IV НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ПЕРШОГО РОКУ НАВЧАННЯ**

(16 травня 2023 р., м. Харків)

**Харків
2023**

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

Факультет початкового навчання

СТУДЕНТСЬКІ ІНІЦІАТИВИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**МАТЕРІАЛИ
IV НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ПЕРШОГО РОКУ НАВЧАННЯ**

(16 травня 2023 р., м. Харків)

**Харків
2023**

УДК 373.3
ББК 74.202.21
С 88

*Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 5 від 17 травня 2023 р.*

С 88 Студентські ініціативи : теорія і практика початкової освіти : матеріали IV науково-практичної інтернет-конференції здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти першого року навчання факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди (16 травня 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. д-ра пед. н., доц. О. А. Мкртічян. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. 57 с.

У збірнику подано матеріали тез виступів на науково-практичній інтернет-конференції здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти першого року навчання факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди. У матеріалах висвітлені актуальні питання теорії і методики навчання та виховання молодших школярів, питання природничо-математичної та філологічної освіти.

Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти і викладачів закладів вищої освіти.

УДК 373.3

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, 2023

ЗМІСТ

Секція 1. Педагогіка початкової школи

1.	Алтанець Олександра (наук. кер. – к. пед. н. Н. О. Агаркова) Партнерство між школою та батьками в Новій українській школі.....	8
2.	Головіна Поліна (наук. кер. – д. пед. н., доц. О. А. Мкртічян) Розвиток творчих здібностей обдарованих дітей молодшого шкільного віку.....	9
3.	Гончаренко Анастасія (наук. кер. – доктор філософії, викл. І. А. Небитова) Формування у молодших школярів ціннісного ставлення до природи..	10
4.	Горіславець Софія (наук. кер. – д. пед. н., проф. В. М. Гриньова) Розвиток універсальних навчальних дій молодших школярів.....	11
5.	Гречко Тетяна (наук. кер. – к. пед. н., доц. Л. С. Філатова) Створення інклюзивного освітнього середовища в надзвичайних умовах.....	12
6.	Дудка Євгенія (наук. кер. – к. пед. н., доц. В. О. Шищенко) Організація освітнього середовища в Новій українській школі (НУШ)	13
7.	Закопайло Єлизавета (наук. кер. – д. пед. н., проф. Т. О. Довженко) Партнерство між школою та батьками в Новій українській школі.....	14
8.	Зуб Влада (наук. кер. – к. пед. н., доц. Л. С. Філатова) Виховання цінностей молодших школярів в умовах дистанційного навчання.....	15
9.	Качало Анастасія (наук. кер. – к. пед. н., доц. І. В. Єсьман) Формування мотивації до навчання в учнів початкової школи.....	16
10.	Кашена Альона (наук. кер. – д. пед. н., доц. О. А. Мкртічян) Булінг у початковій школі.....	17
11.	Коляка Александра (наук. кер. – д. пед. н., доц. О. А. Мкртічян) Розвиток лідерських якостей у здобувачів початкової школи.....	18
12.	Костенко Евеліна (наук. кер. – к. пед. н., доц. С. О. Лавренко) Формування культурної компетентності учнів початкової школи.....	19

13.	Кулік Ксенія (наук. кер. – к. пед. н., проф. Н. М. Якушко) Освітньо-розвивальний потенціал Lego-технології.....	20
14.	Молодика Вікторія (наук. кер. – к. пед. н., доц. В. О. Шищенко) Взаємодія вчителя з батьками молодших школярів в умовах дистанційної освіти.....	21
15.	Науменко Єлизавета (наук. кер. – к. пед. н., доц. С. О. Лавренко) Доручення як метод формування особистості дитини молодшого шкільного віку.....	22
16.	Непран Анастасія (наук. кер. – к. пед. н. Н. О. Агаркова) Інклюзивне навчання у Новій українській школі.....	23
17.	Новік Вікторія (наук. кер. – д. пед. н., доц. О. А. Мкртічян) Розвиток емоційного інтелекту в учнів початкової школи.....	24
18.	Сеймовська Катерина (наук. кер. – д. пед. н., проф. А. С. Ткачов) Форми та методи роботи з обдарованими учнями.....	25
19.	Сідак Анастасія (наук. кер. – д. пед. н., доц. В. В. Ушмарова) Права людини в освітньому процесі.....	26
20.	Сушко Євгенія (наук. кер. – д. пед. н., проф. В. М. Гриньова) Формування самостійності освітньої діяльності молодшого школяра..	27
21.	Тижненко Анастасія (наук. кер. – к. пед. н., доц. І. В. Єсьман) Розвиток толерантності в учнів молодшого шкільного віку.....	28
22.	Фінардій Вероніка (наук. кер. – к. пед. н., проф. Н. М. Якушко) Козацько-лицарське виховання учнів молодших класів.....	29
23.	Шаламова Єлизавета (наук. кер. – доктор філософії, викл. І. А. Небитова) Розвиток творчих здібностей обдарованих дітей молодшого шкільного віку.....	30
24.	Шевченко Аліна (наук. кер. – д. пед. н., проф. А. С. Ткачов) Формування екологічної компетентності молодших школярів.....	31

Секція 2. Актуальні питання природничо-математичної освіти

1.	Байбак Богдан (наук. кер. – к. пед. н., доц. І. В. Радченя) Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в реаліях
----	---

сьогодення.....	32
2. Васецька Тетяна (наук. кер. – к. пед. н., доц. Л. П. Старікова) Організація навчальної взаємодії учителя та учнів на уроках «Я досліджую світ» в умовах дистанційної освіти.....	33
3. Гетьман Марина (наук. кер. – к. пед. н., доц. С. А. Білецька) Технології розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках математики.....	34
4. Змійвська Анастасія (наук. кер. – к. пед. н., доц. О. М. Масюк) Формування самоконтролю молодших школярів на уроках математики у початковій школі.....	35
5. Іщенко Олександра (наук. кер. – к. пед. н., доц. С. А. Білецька) Використання платформи MATIFIC для навчання математики у початковій школі.....	36
6. Колупаєва Олена (наук. кер. – к. пед. н., доц. Л. І. Титаренко) Логіко-математична підготовка дітей до школи.....	37
7. Кучеренко Анна (наук. кер. – к. пед. н., доц. О. М. Масюк) Інтегроване навчання як засіб розвитку критичного мислення молодших школярів.....	38
8. Лагутіна Анастасія (наук. кер. – к. пед. н., доц. В. В. Партола) STEM-освіта як засіб розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках з предмета «Я досліджую світ».....	39
9. Літкевич Єлизавета (наук. кер. – к. пед. н., доц. Н. М. Смолянчук) Формування екологічної компетентності в учнів молодших класів.....	40
10. Христоєва Софія (наук. кер. – к. пед. н., доц. Л. І. Титаренко) Самоконтроль як складова здатності учнів до самостійної навчальної діяльності.....	41
11. Цілуйко Катерина (наук. кер. – к. пед. н., доц. Н. М. Смолянчук) Місце курсу «Дизайн та технології» в освітньому процесі початкової школи в умовах воєнного стану.....	42

Секція 3. Актуальні питання філологічної освіти

1. **Баранцевич Кіра** (наук. кер. – викл. Г. В. Левандовська)

	Використання усної народної творчості як важлива умова розвитку навичок мовленнєвої діяльності.....	43
2.	Заліська Анна (наук. кер. – к. пед. н. К. С. Гнатовська) Культура мовленнєвого спілкування як основа формування толерантності молодших школярів.....	44
3.	Кравцова Анна (наук. кер. – к. філ. н., доц. Н. М. Чернушенко) Формування навичок зв'язного мовлення (робота з текстом) на уроках української мови в НУШ.....	45
4.	Левіна Тетяна (наук. кер. – к. філ. н., доц. Н. М. Чернушенко) Про питання формування мовленнєвого етикету в українців.....	46
5.	Левченко Анна (наук. кер. – к. пед. н., доц. А. А. Ємець) Англійський досвід залучення молодших школярів до читання.....	47
6.	Лісничка Альбіна (наук. кер. – д. пед. н., проф. Л. П. Ткаченко) Роль фонетичної транскрипції у вивченні мовної системи.....	48
7.	Міланіна Анастасія (наук. кер. – к. пед. н., доц. А. А. Ємець) Порівняльне вивчення методів сторітеллінгу та евристичної бесіди як методів проведення уроків в початкових класах.....	49
8.	Руденко Діана (наук. кер. – викл. Г. В. Левандовська) Сприймання поняття «герой» сучасними учнями початкової школи...	50
9.	Синєпупова Аліса (наук. кер. – д. пед. н., проф. Л. П. Ткаченко) Удосконалення звуковимови молодших школярів засобами українського фольклору.....	51
10.	Суслова Юлія (наук. кер. – к. пед. н., доц. А. А. Ємець) Розмаїття письменників, твори яких наявні в чинних підручниках «Літературне читання».....	52
11.	Тагієва Фатіма (наук. кер. – к. пед. н., доц. О. М. Коваленко) Підручник як засіб формування читацької компетентності третьокласників.....	53
12.	Толмачова Ірина (наук. кер. – к. пед. н., доц. О. М. Коваленко) Шляхи розвитку усного українського мовлення першокласників в умовах білінгвізму.....	54
13.	Улезкіна Світлана (наук. кер. – к. пед. н., доц. О. М. Коваленко)	

	Особливості вивчення розділу «Будова слова» на прикладі аналізу сучасного підручника з української мови для 3 класу.....	55
14.	Федорова Аліна (наук. кер. – к. філ. н., доц. І. О. Купіна) Вивчення фразеології в початковій школі в контексті сьогодення.....	56
15.	Шестак Марія (наук. кер. – д. пед. н., проф. Л. П. Ткаченко) Особливості розвитку мовлення в учнів початкової школи з інтелектуальними порушеннями.....	57

Секція 1. Педагогіка початкової школи

Партнерство між школою та батьками в Новій українській школі

Алтанець Олександра

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Питання взаємодії батьків та педагогів ніколи не втрачало своєї актуальності. У багатьох випадках батьки вважають, що їхня робота полягає лише в тому, щоб перевірити щоденник та іноді контролювати домашні завдання. Це може бути з різних причин: або не вистачає часу, або хтось просто не розуміє, чим це може бути корисно. Педагогіка партнерства – основа взаємовідносин батьків і педагогів. Бо вчинки та поведінка дорослих є прикладом для дітей. А за допомогою педагогіки партнерства можна залучити дорослих до освітнього процесу. Крім того, це допоможе краще зрозуміти вподобання молодшого школяра та швидше реагувати на виникаючі проблеми, зменшити ризик виникнення конфліктів.

Серед науковців, які досліджували дану проблему треба зазначити: навчання без примусу (Ш. Амонашвілі, С. Лисенкова, В. Сухомлинський, В. Шаталов); ідея важкої мети (С. Лисенкова, В. Шаталов); ідея опори (Є. Ільїн, І. Іванов, С. Лисенкова, В. Шаталов); вільний вибір (Ш. Амонашвілі, І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов); ідея випередження (І. Волков, С. Лисенкова, Б. Нікітін, В. Шаталов); ідея великих блоків (І. Волков, І. Іванов, В. Шаталов, М. Щетинін); самоаналіз (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїн, І. Іванов, В. Караковський, В. Шаталов, М. Щетинін)

Демократизація шкільного життя забезпечується політикою партнерства між школою та батьками, співпраці учнів, педагогів та батьків. Нерідко відносини школи та батьків будуються за принципом адміністрування, у кращому разі просвітництва, але не співпраці педагогічного колективу із сім'єю як односторонніх, союзників, співучасників освітнього процесу. Надважливо залучати батьків до школи не тільки, щоб вони зустрілися із вчителями та дізналися щось про своїх дітей, а й для того, щоб батьки побачили своїх дітей у новій обстановці. Партнерство - це складний спосіб організації спільної діяльності батьків та вчителів, який створює умови для повноправного та повноцінного співробітництва учнів та дорослих (батьків, вчителів) у різних формах організаційної та управлінської діяльності, у розвитку зв'язків із навколишнім соціумом, розширенням інформаційного простору школи.

Включення сім'ї до виховної системи класу, школи має ґрунтуватися на таких принципах: 1) гуманістичному стилі спілкування учнів, педагогів, батьків; 2) систематичному підвищенні рівня психолого-педагогічних знань як батьків, й вчителів; 3) умінні педколективу, вчителя та батьків попередити, конструктивно підійти до вирішення дискусійних ситуацій, що виникають під час конфліктів.

Тому, партнерство між батьками та навчальним закладом важливе, оскільки воно полегшить навчання молодшого школяра, допоможе ліпше зрозуміти інтереси та потреби учнів, краще розкриє потенціал учня, допоможе відшукати індивідуальний підхід до дитини, сприятиме працювати ефективніше.

Розвиток творчих здібностей обдарованих дітей молодшого шкільного віку

Головіна Поліна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент О. А. Мкртічян

Реформи, проведені в системі освіти України за останні десять років, включають орієнтацію системи на гуманістичні, особистісноорієнтовані та розвивальні освітні технології, що значно змінили ставлення до учнів, які виявляють нестандартні здібності. З'явилися навчальні заклади, навчальні програми, громадські організації та фонди, основною метою яких є виявлення, навчання та розвиток обдарованих дітей. У суспільній свідомості поступово утверджується усвідомлення того, що без підтримки та примноження творчого та інтелектуального потенціалу її громадян неможливо побудувати процвітаючу країну.

Визнання та виховання обдарованості у дітей молодшого шкільного є важливим викликом для педагогів. Школи мають реагувати на їхні освітні потреби до того, як їхні здібності зменшаться або стануть менш впізнаваними для тих, хто може з ними щось зробити.

Обдарованість у дітей молодшого шкільного віку відноситься насамперед до «передчасного розвитку», швидкого темпу розвитку в одній або кількох сферах. Для деяких людей обдарованість є чисто академічною і означає, наприклад, що дитина отримує всі п'ятірки в таблиці. Ця дитина може бути обдарованою разом із дітьми, які у віці 3 років вміють рахувати до 100, читати книжку чи вибирати мелодію на піаніно.

Обдарованість – це більше, ніж швидший розвиток навичок або раннє проходження етапів розвитку. Маленькі обдаровані діти надзвичайно цікаві, створюють постійний потік запитань, швидко вчаться і легко запам'ятовують і думають про світ інакше, ніж їхні однолітки. Їхня сильна цікавість може створити для них проблеми, особливо коли вони намагаються з'ясувати, як щось працює. Вони можуть мати надвисокий рівень енергії і водночас бути дуже чутливими та перфекціоністами. Маленькі обдаровані діти схильні до ризику нудьги, розчарування та депресії. Визнання обдарованості є важливим, тому що, обдарованість потребує виховання.

Розвиток творчих здібностей обдарованих дітей молодшого шкільного віку це складний процес який потребує значної уваги та значних здібностей вчителя помножених на педагогічну майстерність. Одним з найефективніших засобів щодо розвитку творчих здібностей у молодших школярів є організація малих груп для творчості, де будуть діяти деякі правила: забезпечення різноманітності, надання права вибору, визначення основних правил взаємодії, оцінювання учнів індивідуально, включення завдань на творче мислення.

Озброєні практичними стратегіями навчання та творчими ресурсами, вчителі мають унікальну можливість розвивати таланти учнів в стимулюючому середовищі оригінального мислення та відкриттів. Чутливість до особливих потреб маленьких талановитих дітей може значно змінити їхній майбутній розвиток і почуття задоволеності від навчання.

Формування у молодших школярів ціннісного ставлення до природи

Гончаренко Анастасія

Науковий керівник – доктор філософії, викладач І. А. Небитова

Екологічні проблеми та їх наслідки у соціальній, економічній та природній сферах перш за все відбуваються через негативний вплив людської діяльності та змушують суспільство змінювати своє ставлення до довкілля. Саме тому формування в учнів початкових класів ціннісного ставлення до природи є досить актуальним питанням сьогодення, адже неможливо виховати гідного громадянина своєї Батьківщини без наявності екологічної компетентності, яка є частиною морально-етичних норм.

Проблема формування у молодших школярів ціннісного ставлення до природи завжди привертала увагу науковців: дитячий письменник та педагог-новатор В. Сухомлинський формував у дітей любов, розуміння краси та вразливості природи за допомогою екскурсій до лісу та різноманітних екологічних заходів; французький письменник та філософ Жан-Жак Руссо вважав за необхідне виховувати у дітей «чуття природи»; один засновників системи колективного дитячо-підліткового виховання А. Макаренко створив методику екологічного виховання; відомий педагог, автор праць з теорії й історії педагогіки К. Ушинський підкреслював важливість надання дітям елементарних екологічних знань у процесі навчання.

Ціннісне ставлення дитини до природи відбувається через формування взаємодії навколишнього середовища й людини та виступає важливою умовою збереження не тільки довкілля, а й людства. Це те поняття, яке педагог, в першу чергу, повинен прищепити молодшому школяру шляхом власного прикладу, формуванням співчуття та співпереживання до природи та усього живого.

Виховання ціннісного ставлення до природи може ефективно реалізовуватися у школі, а саме: за допомогою створення «живих куточків» у класі – це місце, де будуть зберігатися рослини, а кожна дитина буде відповідальною за свою частину роботи. Таким чином, ми не тільки зможемо виховати гуманне ставлення до природи, а ще й прищепимо практичні навички у догляді за рослинами. Також не будуть зайвими різноманітні позакласні заходи: екскурсії, туристичні походи до лісу, екологічні флешмоби та конкурси.

У такий спосіб успішна реалізація виховної роботи у сфері екології можлива лише за умови створення такого середовища, де діти змогли б відчути зв'язок з природою, проявити себе «захисниками» та «друзями» усього живого та зробити свій внесок у збереження флори та фауни.

Отже, наше дослідження доводить, що виховання ціннісного ставлення до природи у молодших школярів є важливим та необхідним кроком у збереженні навколишнього середовища у майбутньому. Але це неможливо здійснити без участі школи та педагогів, які власним прикладом та своєю активною позицією показують учням правильне ставлення до природи за допомогою різних природоохоронних заходів, у результаті чого у молодших школярів формується любов, обов'язок, відповідальність та повага до усього живого.

Розвиток універсальних навчальних дій молодших школярів

Горіславець Софія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В. М. Гриньова

Одним із головних завдань сучасної початкової освіти є розвиток здатності у молодших школярів до самостійної постановки мети освіти, планування шляхів і засобів її реалізації, здійснення оцінки й контролю власних досягнень, тобто необхідно вчити самостійному навчанню. Вміння навчатися самостійно розглядається сучасними вченими-педагогами як найбільш перспективна стратегія підвищення якості освіти.

Поняття «універсальні навчальні дії» передбачає здатність суб'єкта до саморозвитку й самовдосконаленню, що можна досягти шляхом усвідомленого засвоєння нового соціального досвіду. Універсальні навчальні дії забезпечують засвоєння змісту освіти на всіх її етапах та формування психологічних здібностей відповідно вікових потреб тих, хто вчиться.

Існують такі чотири групи універсальних навчальних дій: особистісний, регулятивний, пізнавальний і комунікативний.

Особистісні універсальні навчальні дії забезпечують ціннісно-сенсову орієнтацію тих, хто вчиться, та орієнтацію в соціальних ролях і міжособистісних стосунках. Тобто, підґрунтям особистісних універсальних навчальних дій є формування вмінь співвідносити власні вчинки із загальноприйнятими моральними та етичними нормами, вміння виділяти моральний аспект поведінки і чинити відповідно моральних норм.

Регулятивні універсальні навчальні дії відповідають за організацію тими, хто вчиться, освітньої діяльності. Склад регулятивних універсальних навчальних дій містить декілька компонентів, що забезпечують регуляцію освітньої діяльності та діяльності особистості в цілому. При цьому цілепокладання передбачає постановку освітнього завдання на основі співвіднесення тими, хто вчиться, власних знань і вмінь, а також оцінки того, що ще необхідно пізнати. Суть планування полягає у визначенні послідовності проміжних цілей і дій з урахуванням очікуваного результату власної діяльності, співставлення плану і послідовності дій.

Пізнавальні універсальні навчальні дії містять загальноосвітні логічні дії, а також дії постановки та вирішення проблеми. Загальноосвітні дії співвідносяться з самостійним визначенням і формулюванням пізнавальної мети, пошуком необхідної інформації, вмінням застосовувати різноманітні методи її пошуку.

Комунікативні універсальні навчальні дії сприяють формуванню соціальної компетентності тих, хто вчиться, розвитку вмінь слухати співбесідника, вступати в діалог, приймати участь в обговоренні, налагоджувати продуктивну взаємодію і співробітництво з іншими.

Створення інклюзивного освітнього середовища в надзвичайних умовах

Гречко Тетяна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. С. Філатова

Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана з тим, що кількість дітей які вимагають корегування розумового та фізичного розвитку неминуче зростає. Їх чисельність в Україні становить більше ніж 1 млн., що являє собою 12% від спільної кількості дітей в країні.

Завдяки плідній праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Засенко В.А., Бондар В.А., Колупасєва А.А., Дусон А., Кларк К., Мітчелл Д. та інших, а також педагогів-практиків розробляється стратегія інклюзивної освіти, формується та вдосконалюється нормативно-правова база, інклюзивні технології навчання.

Інклюзивне освітнє середовище – це середовище, що забезпечує комфортне навчання та всебічний розвиток дітей з особливими освітніми потребами (ООП), при цьому не виокремлюючи їх серед інших учнів. Відповідно до чинних нормативних документів (Конституція України, Закон «Про освіту» та ін.), а також міжнародних документів, ратифікованих Україною (Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (стаття 24), Конвенція ООН про права дитини (стаття 23), держава має забезпечити доступність до якісної освіти належного рівня, дітям з ООП, зважаючи на їх бажання, інтереси, можливості та здібності, шляхом впровадження інклюзивної освіти.

Надзвичайна ситуація – це обстановка на території чи об'єкті, яка унеможливорює процес нормального функціонування цих об'єктів, а також життєдіяльності людей які там знаходяться.

Щоб організувати навчання за умов надзвичайної ситуації необхідно перш за все забезпечити безпечний фізичний простір у закладі (прибрати усі предмети з класів та коридорів, що можуть завадити евакуації; розробити шляхи евакуації та їх альтернативи; проводити щоденні інструктажі щодо протоколу безпеки, та заходи із залученням ДСНС). Також заклад освіти повинен мати змогу швидко перейти на дистанційне або змішане навчання (наявність платформи з навчальними матеріалами, електронних журналів тощо).

Для підтримки дітей з ООП можна застосувати ті ж самі методи, що і для нормотипових учнів. Наприклад: відновлення рутини, нормалізація емоцій, збереження соціальних зв'язків, заспокоєння, відчуття «Я можу!». А саме: облаштувати укриття всім необхідним для дитини з ООП, ввести «похід до укриття» в план заняття, нормалізувати різні види реакцій (страх, злість та ін.), навчити дітей тілесним практикам (дихання, масажу, медитації тощо), допомогти створити відносини підтримки між учнями, посилити відчуття компетентності («Я можу!») та контролю («Це від мене залежить!»).

Отже, кожна дитина має право на оточення в якому вона буде ефективно навчатися, де будуть враховувати її потреби та інтереси, де її відмінності будуть поважати. Під час війни діти с ООП вимагають більш пильного ставлення.

Організація освітнього середовища в Новій українській школі (НУШ)

Дудка Євгенія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. О. Шищенко

В освітньому середовищі ХХІ ст. тісно сплітаються між собою соціальний досвід і ціннісні орієнтації, які розташовуються поряд з головною метою освіти в Новій Українській Школі, а саме: формування системи цілісного світогляду; самопізнання з виявленням власних труднощів; освоєння методів оволодіння вміннями і знаннями самостійно – саме тому, тема дослідження є доволі актуальною. Освітнє середовище – це «сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для нашого суспільства та доцільного функціонування освіти нашого часу». Велике значення для особистісного розвитку дітей молодшого шкільного віку мають системи впливу та умови формування, можливості розвитку особистості, які містяться в соціально-просторовому предметному середовищі. Освітнє середовище – це трохи більше, ніж просто облаштування інноваційними технологіями та новими меблями класного приміщення. Його головний принцип полягає в тому, що те, що ми бачимо в класі, має відображати ті події, які відбуваються, і підкреслювати особливості учнів та вчителів, які там навчаються та викладають.

Умовою забезпечення наступності у вихованні і навчанні є спрямованість педагогічного процесу школи на всебічний розвиток особистості дитини. Головною метою дослідження є аналізування особливостей та специфіка організації освітнього процесу в Новій Українській Школі, де фігурує така низка аспектів, як поняття освітнього середовища; освітнє середовище як педагогічний феномен; сутність та переваги НУШ; виокремлення особливостей організації Нової Української Школи. Враховуючи те, що групові ігри, проекти та дослідницька діяльність збільшать свою частку в житті школи, має бути різноманітність варіантів організації освітнього простору. Що стосується освітнього середовища початкової школи, то воно має бути безпечним місцем, де учні почуваються безпечно та захищено, і де відбувається більшість навчальних занять. Освітнє середовище має відображати ідеї концепції та освітню програму Нової української школи. Школи, в якій буде приємно навчатись та яка в подальшому житті учня навчить застосовувати знання у реальних життєвих ситуаціях.

Усі діти повинні навчатися в такому середовищі, яке відповідає їхнім потребам: основним потребам, потребам у навчанні та додатковим потребам (для дітей з особливими освітніми потребами). Саме це середовище надає можливість дітям робити власний вибір, розвивати нові навички та вдосконалювати наявні практичні навички, здобувати нові знання та розвивати позитивне ставлення до інших.

Таким чином, освітнє середовище створюється для того, щоб заохочувати дітей приймати власні рішення та розвивати свої здібності в класі, адже добре відомо, що люди, які можуть контролювати те, що з ними відбувається, можуть краще реалізуватися в житті.

Партнерство між школою та батьками в Новій українській школі

Закопайло Єлизавета

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Т. О. Довженко

Партнерство між школою та батьками є доволі затребуваним видом співпраці у сучасній початковій освіті. У рамках педагогіки партнерства вчителі цікавляться думкою батьків для подальшого прийняття рішень та загальної оцінки роботи школи. Найчастіше такі розмови проводяться на загальношкільних зборах. Саме така співпраця вчителів та батьків є важливою складовою у досягненні цілей навчання і виховання кожної дитини, тому проблема партнерства між школою та батьками в Новій українській школі набуває дедалі більшої актуальності.

Діти проводять у школі більшу частину свого життя, адже вони не тільки отримують знання, а й розвиваються у шкільному соціумі як особистості. Саме у цьому контексті йдеться мова про партнерство між школою та батьками.

Учителям доволі часто буває важко знайти спільну мову з учнем, побачити в ньому учасника діалогу та побудувати партнерські стосунки, а партнерство між учителем та батьками дитини може допомогти зруйнувати цей бар'єр. Методику такої співпраці між учителем та батьками запровадив відомий український педагог-новатор В. Сухомлинський, який вважав, що спілкування школи та батьків має базуватися на засадах добровільності, рівності, взаєморозуміння та взаємодопомоги.

Реалізація напрямів встановлення співпраці вчителів та батьків у Новій українській школі передбачає використання таких форм роботи: індивідуальні (відвідування сімей, запрошення батьків до школи, консультації, опитування та анкетування); групові (тематичні консультації, робота з батьківським комітетом, проведення тренінгів); колективні (проведення батьківських зборів, днів відкритих дверей, майстер-класів для батьків).

Сучасна школа дає почуття безпеки, надання інформації, знання та комфорт в освітньому процесі, але в той самий час батьки мають забезпечити і створити вдома таке середовище, яке буде заохочувати дітей до навчальної діяльності та сприяти їхньому всебічному розвитку.

Партнерство між школою та батьками в Новій українській школі забезпечує єдність виховного та навчального процесу. Планування виховної роботи передбачає участь батьків у всіх класних та шкільних заходах. Завдання педагога – бути помічником та радником батьків у вихованні на навчанні молодших школярів, створювати атмосферу доброзичливості та взаємодопомоги всередині дитячого та батьківського колективу.

Отже, наше дослідження доводить, що основними напрямами налагодження партнерства між школою та батьками в Новій українській школі є просвітництво батьків за допомогою батьківських зборів, індивідуальних та групових тематичних консультацій та тренінгів, а також участь батьків в управлінні виховним на навчальним процесом у школі через залучення до роботи у раді школи та організацію дозвілля для молодших школярів.

Виховання цінностей молодших школярів в умовах дистанційного навчання

Зуб Влада

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. С. Філатова

Виховна робота, яка направлена на формування виховних цінностей молодших школярів є стороною формування особистості дитини, якою не можна зволікати. Особливо під час дистанційної форми навчання. Практика довела, що така форма роботи дієва! Не повинно бути перешкод для проведення класних годин і позакласних заходів, що сприяють формуванню ціннісних орієнтацій молодших школярів. Важливим є приділити увагу спілкуванню в онлайн-режимі, запису привітань, обговорення відеороликів виховного характеру, відеоіграм з національною тематикою, особистому листуванню в чаті, онлайн-завданням, використанню інтерактивних тренажерів та написанню контрольних робіт за висновками пройденого матеріалу, також можливі онлайн-марафони.

Дистанційна система навчання знаходиться у центрі уваги наукових кіл. Зокрема, теоретичними, методологічними та методичними проблемами дистанційного навчання займалися такі науковці, як В. Кухаренко, С. Вітвицька, В. Ясулайтіс, Е. Полат, А. Петров, О. Тищенко та ін.

Для того, щоб сформувати у молодших школярів справжні людські цінності, реалізувати індивідуальні онлайн-проекти, провести час онлайн-спілкування зі своїми однокласниками та вчителями, можна використовувати наступні програмні забезпечення: Zoom, Google Classroom, Classtime, Kahoot.

Сучасні цифрові технології, такі як соціальні мережі та віртуальні дошки, урізноманітнюють спілкування зі учнями. У дистанційній формі навчання під час виховної роботи вчителі можуть здійснювати Zoom-зустрічі, спілкування у Viber, перегляд відео на YouTube, організацію онлайн-марафонів у Facebook та онлайн-анкетування.

Успішними формами дистанційної роботи з виховання можуть бути:

1. Проекти та презентації з використанням мультимедійних технологій. Наприклад, створити виступ на тему: «Як бути патріотом вдома», «Корисні поради для збереження власного здоров'я» тощо.

2. Здійснення віртуальної екскурсії музеєм. Майже кожен місцевий музей має на своєму офіційному сайті віртуальний тур. Можна знайти цікавий матеріал і обговорити побачене.

3. Виконання індивідуальних та групових онлайн завдань.

4. Інтерв'ю у батьків учнів на задану тему.

5. Проходження тестів за допомогою ресурсів Viber або Kahoot та ін.

Отже, дистанційна форма навчання змінює як інтерес дитини до виховного процесу, так і оцінку шкільних предметів. Виховання може відбуватися будь-де, будь-коли; учні отримують матеріали, картки, комікси тощо та можуть скористатися цими матеріалами у будь-який час; молодші школярі завжди на онлайн зв'язку завдяки різним програмам; гейміфікація, інтерактивні виховні заходи дозволяють дітям поринути у процес вивчення із великим задоволенням.

Формування мотивації до навчання в учнів початкової школи

Качало Анастасія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

Одним із головних періодів формування навчально-пізнавальної активності є навчання в початковій школі. Її основним пріоритетом є цілісний розвиток особистості на засадах гуманістичної спрямованості та особистісно-орієнтованої моделі навчання, вивчення та встановлення індивідуальних рис і потенційних можливостей кожної дитини, а також формування навчальної мотивації, яка є головним шляхом активного набуття учнями знань та розвитку інтелектуальної, емоційної сфери, стресостійкості та впевненості в собі.

Так, на підґрунтя мотивації учнів та формування мотиваційної сфери особистості впливають деякі фактори: організованість навчальної діяльності, та її значущість для школярів, що спонукає дітей приходити до школи, яку мотивацію може і повинна розвивати початкова школа, стосунки між вчителем та учнем, батьками та дітьми, вміння батьків і вчителя стимулювати і підтримувати інтерес учнів до здобуття знань, формування окремих мотивів.

Зазначимо, що з початком шкільного життя у дітей з'являються нові інтереси. У цей час учня цікавить сам процес навчання, можливість опановувати нові види діяльності, незвичні для нього правила шкільного життя, нові обов'язки, нові друзі, вихователі. Першокласникам цікаво виконувати різноманітні завдання в школі. Проте через деякий час інтерес до школи та ставлення до навчання змінюється. Дитина відокремлює улюблені предмети, тобто предмети, які їй цікаві, або предмети, які вона розуміє найкраще, або предмети, які легко засвоюються, від тих, які, навпаки, – опановуються та розуміються складніше. Тому вже на початку навчання важливо визначити причини, чому у деяких школярів присутнє небажання вчитися, і з'ясувати, які сторони мотиваційної сфери у них не розвинені.

Основним шляхом для формування мотивації навчання є використання різноманітних методів і прийомів навчання – практичних, ігрових, пізнавальних, ситуативних, змагальних, тощо. Використовування доступного і розважального навчального матеріалу – казки, мультфільми, вірші, дидактичні ігри, ребуси, загадки, кросворди, прислів'я, пісні, враховуючи вікові особливості дітей молодшого шкільного віку. Також, для забезпечення навчальної мотивації на уроках учителям рекомендується застосовувати різні види завдань – проблемного і творчого характеру, різного рівня складності і такі, що сприяють засвоєння різних способів пізнання, практичні вправи тощо.

В епоху появи різноманітних цифрових пристроїв та дистанційної освіти, вчителів важливо зуміти зацікавити кожну дитину навчальною діяльністю, підібрати методи та форми роботи, які зможуть зробити навчальний процес цікавим та доступним, зуміти переконати дітей у важливості навчання. Таким чином, професійна діяльність учителя молодших класів полягає не лише в формуванні умінь і навичок та передачі знань, а й формується на засадах психолого-педагогічної діагностики.

Булінг у початковій школі

Кашена Альона

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент О. А. Мкртічян

Булінг нажаль продовжує залишатися поширеною проблемою в школах і вимагає загальношкільного підходу. Булінг – це надлишкова, одноманітна та деструктивна поведінка учнів, що ґрунтується на силі. Існує кілька форм булінгу, таких як обзивання, удари або погрози іншим, а також поширення неправдивих чуток. За даними Американської національної асоціації шкільних психологів, соціальні мережі та надсилання текстових повідомлень вважаються основною формою знущань у наш час. Ті, хто прямо чи опосередковано залучені до булінгу, піддаються підвищеному ризику поганої поведінки, жорстокого поводження та зменшення успішності у школі. Таким чином, булінг створює перешкоду для навчання з негативними результатами як з боку учнів, так і з боку навчальних закладів.

Булінг серед учнів не тільки знижує їх успішність, але й спричиняє проблеми з психічним здоров'ям і фізичні травми. Булінг може стосуватися ситуації, коли інші «підхоплюють». Це трапляється з різними типами повторюваних погроз, переслідувань, насильства, жорстокого поводження та віктимізації. Попередні дослідження встановили, що булінг є переслідуванням однолітків або віктимізацією однолітків у цьому соціальному контексті хуліганів і знущань. Отже, особа може грати роль хулігана в один момент і може бути жертвою в іншій ситуації залежно від виявленої сили. Здобувачі які піддаються знущання, можуть відчувати серйозні образи, тривогу та депресію. З метою забезпечення безпеки в школі та сприяння позитивному ставленню в школі можна запровадити політику боротьби з булінгом, щоб запобігти будь-якому виду булінгу. Школа несе етичну та юридичну відповідальність за створення безпечного та сприятливого шкільного середовища, виправдовуючи наслідки агресії, залякування та забезпечуючи здорове середовище навчання.

Булінг у молодшій школі це значна проблем сучасної системи шкільної освіти. Дуже важливо приділяти цьому питанню значну увагу саме у початковій школі через її важливість на шляху становлення особистості дитини. Початкова школа це перший обов'язковий, по справжньому значний інститут у житті дитини і від того які патерни поведінки дитина винесе у процесі отримання своєї освіти буде залежати її подальший розвиток і порозуміння з однолітками. Осиновими засобами протидії булінгу у початковій школі може стати створення атмосфери чіткої взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу (вчителями, школярами, батьками, адміністрацією), де встановлені чіткі та зрозумілі правила поведінки у шкільному та позашкільному середовищі.

Отже, існує нагальна потреба розробити дієвий механізм боротьби з булінгом у школах, щоб визначити та знайти способи, які дозволять учням шукати допомоги, якої вони потребують на шляху свого навчання у початковій школі.

Розвиток лідерських якостей у здобувачів початкової школи

Коляка Александра

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент О. А. Мкртічян

Традиційні стилі викладання недостатні, щоб допомогти учням розвинути навички ХХІ-го століття. Лідерство – це відповідальність кожного, навіть першокласника. Найважливіший внесок, який може зробити будь-який педагог в епоху невідомих змін, – це виявлення та розвиток майбутніх лідерів на різних етапах навчання. Вчителі початкової школи можуть використовувати можливості розвитку лідерства в класі, щоб розвивати лідерські уміння та навички, засновані на дусі включення у процес, сміливості ставити запитання та дисципліни слухати.

Хоча є чимало доказів щодо впливу лідерства в навчанні на результати здобувачів, набагато менше відомо про лідерські здібності, необхідні для впевненого залучення до відповідних практик. Модель лідерських здібностей, необхідних для ефективного навчання може складатися з трьох взаємопов'язаних елементів: використання глибоких знань щодо змісту лідерства для вирішення складних шкільних проблем, водночас побудова довіри між учасниками освітнього процесу (адміністрацією, вчителями, батьками та учнями). Деякі вчені стверджують, що існує значна взаємозалежність між цими трьома елементами, і детальна специфікація кожного є менш важливою, ніж розробка загальної структури лідерства, стандартів і навчальних програм, які розвивають їхню вміння інтеграцію у освітній процес початкової школи. Подальші дослідження показали, вчителі початкової школи визначили характеристики в 4-х основних соціально-емоційних сферах, пов'язаних із лідерством дітей: самосприйняття, соціальна тривожність, орієнтація на прихильність до однолітків, а також міжособистісні цілі та навички тісної дружби. Навички лідерства були пов'язані з позитивним самосприйняттям у різних сферах, низькою соціальною тривожністю, безпечною орієнтацією на однолітків, вищим рівнем мети підтримки стосунків, нижчим рівнем мети помсти в близьких дружніх стосунках і, несподівано, нижчим рівнем пристосування як стратегія вирішення конфліктів з другом. Позитивна самооцінка та безпека прихильності були опосередковано пов'язані з лідерськими якостями через їх значний зв'язок із навичками просоціальної орієнтації. Результати дослідження є відображенням інтерналізації позитивної моделі себе та позитивної моделі у інших дітей, які виявляють якості соціального лідерства.

Отже, для набуття лідерських якостей необхідно проводити заняття в аудиторних та позакласних цілях, а також концептуальне розуміння лідерства, і щоб ці дослідження були на належному рівні.

Формування культурної компетентності учнів початкової школи

Костенко Євеліна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

Однією з найбільш актуальних проблем Нової української школи є формування в учнів культурної компетентності – складової всебічно розвиненої особистості. Культура відіграє значну роль у формуванні та зміцненні правового суспільства та впливає на всі сфери суспільної та індивідуальної життєдіяльності.

Питанням формування культурної компетентності початкової школи займалися Г. Ніколаї, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Реброва, М. Ткач, О. Щолокова та ін.

Під поняттям «компетентність» слід розуміти загальну здатність, засновану на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, що набуті завдяки навчанню. Саме культурна компетентність означає наявність у індивіда необхідного рівня знань та навичок, що забезпечує йому можливість бути повноцінним членом суспільства, вказує на здатність до особистісного зростання шляхом досягнення культурної спадщини і цінностей. Слід підкреслити, що культурна компетенція включена до восьми основних компетентностей, що, як стверджується у Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради, необхідні громадянам для особистої реалізації та розвитку, активного громадського життя та соціальної єдності.

Культурна компетентність формується у початковій школі через вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво». Під час вивчення цього курсу учні отримують знання щодо специфіки різних видів мистецтв, видів мистецької діяльності (домінувальними серед яких є сфери музичного та образотворчого мистецтв), національної та світової культури, формування навичок розуміння та первинного аналізу літературних, візуальних, сценічних творів, використання народних, авторських, літературних, живописних творів тощо. У змісті підручників для учнів початкової школи представлено низку фольклорних творів для слухання та виконання: народних танців (гопак, козачок, метелиця, аркан, коломийка), поспівок, пісень (дитячих, жартівливих, побутових, дум, колядок, щедрівок, веснянок тощо). Під час ознайомлення з цими творами відбувається не лише поступове опановування школярами знань про види та жанри вітчизняного фольклору, а й формуються почуття любові до національної культури та поваги до народу, що зміг створити і зберегти скарбницю таких непересічних цінностей.

Важливу роль у формуванні культурної компетентності учнів молодшого шкільного віку відіграє позакласна робота – тематичні виховні години, концерти, конкурси, квести, гуртки, театральні, хореографічні і вокальні студії, заняття за інтересами тощо.

Отже, культурна компетентність є складовою всебічно розвиненої особистості. Її формування відбувається впродовж залучення дітей до образотворчого і музичного мистецтва під час вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво», інших навчальних дисциплін початкової школи, різноманітних позакласних заходів тощо.

Освітньо-розвивальний потенціал Lego-технології

Кулік Ксенія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н. М. Якушко

Останнім часом в освітньому процесі початкової школи все ширше використовуються Lego-технології. Підтвердженням цього є створення великої кількості програм та методичних рекомендацій з використанням Lego-технології: «Безмежний світ гри з LEGO®», «Шість цеглинок в освітньому просторі школи», «Лего-конструювання» тощо.

За допомогою Lego-технології виконуються такі завдання освітньої діяльності: 1. Розвиток дрібної моторики рук, що стимулює загальний мовленнєвий розвиток і розумові здібності. Діяльність мозку безпосередньо пов'язана з дією рук, зі здатністю точного і тонкого маніпулювання ними. Тому ігри з Lego-конструктором безпосередньо впливають на розвиток мислення дітей. 2. Розвиток уваги, пам'яті, мислення. Коли дитина намагається зібрати кубики конструктора в єдине ціле відбувається розвиток мозкової діяльності, яка поступово розділяється на конструктивне та образне мислення. 3. Навчання орієнтуванню в просторі. Дидактичні ігри-вправи з цеглинками допомагають школярам легко опанувати основні просторові поняття, а ігри з самостійно створеними іграшками спонукають до активного використання в мовленні цих термінів, що сприяє кращому їх усвідомленню. 4. Формування математичних знань про кількість, форму, пропорції, симетрії. На заняттях з логіко-математичного розвитку Lego використовується з метою розвитку та закріплення навичок прямого і зворотного рахунку, порівняння чисел, знання складу числа, геометричних фігур; уміння орієнтуватися на площині, вміння класифікувати за ознаками («Знайди відсутню фігуру», «Різнокольорові доріжки», «Продовж числовий ряд», «Де більше?» тощо). 5. Розширення своїх уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт. В процесі самостійного створення моделей, дитина відчуває себе професійним інженером, механіком, будівельником або великим конструктором. 6. Навчання уяві, творчому мисленню, вміння комбінувати знайомі елементи по-новому, конструювання за моделями, схемами, кресленнями, планом, зразком, по пам'яті. 7. Оволодіння умінням подумки розділити предмет на складові частини і зібрати з частин ціле, представляти майбутній предмет в цілому – з усіх боків, спереду, збоку; особливо уявити невидимі деталі. 8. Навчання спілкуванню одне з одним, повага до своєї та чужої праці.

Систематичне, методично правильне використання цього конструктора в роботі зі школярами позитивно впливає буквально на всі органи чуття дитини і поєднує в собі можливості впливу як на емоційну, так і на логічну сфери. Використання Lego-технології в роботі з молодшими школярами є чудовим засобом для всебічного розвитку учнів (пізнавального, креативного, комунікативно-мовленнєвого, фізичного), що забезпечує реалізацію підходу «навчання через гру».

Взаємодія вчителя з батьками молодших школярів в умовах дистанційної освіти

Молодика Вікторія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. О. Шищенко

Взаємодія родин учнів та колективу школи є актуальною проблемою освіти сьогодення. Дистанційна форма навчання широко впроваджена в школах, закладах вищої освіти та інших освітніх закладах України і в цих умовах особливої актуальності набуває проблема організації взаємодії між учасниками освітнього процесу. Партнерство між учнями, вчителями та батьками є одним із ключових принципів якісної реформи української школи. Це й не дивно, адже лише за умови розуміння, співпраці та підтримки всіх, хто бере участь у навчальному процесі, можна досягти позитивних результатів.

Значний внесок у дослідження проблеми взаємодії школи і сім'ї у вихованні особистості зробили сучасні науковці, які досліджували особливості виховного потенціалу сімейної педагогіки (С. Бабишина, З. Болтарович, М. Стельмахович); спілкування батьків і вчителів з дітьми (П. Щербань); основні напрями співпраці сім'ї і школи (Т. Алексеєнко, Т. Довженко, І. Єсьман).

Дистанційний супровід спрямований на створення умов для успішної реалізації освітньої діяльності без особистого контакту педагога з батьками учнів. Онлайн ресурси припускають перебування в мережі учасників взаємодії. До таких ресурсів належать програми інтерактивної комунікації (Skype, Zoom, Viber, Telegram та ін). Офлайн ресурси не передбачають перебування в мережі учасників взаємодії, кожен учасник може використовувати ресурс у зручний час. До таких ресурсів належать: електронна пошта, блог, веб-сайт. Більшість батьків учнів для ефективної взаємодії зі школою під час дистанційного навчання обирають дистанційні ресурси, у першу чергу – Інтернет-ресурси офлайн формату. Засоби дистанційної взаємодії ЗЗСО з батьками учнів виходять на перший план у зв'язку з тим, що мають більший потенціал і сприяють розвитку взаємодії педагогів і батьків у інтересах розвитку особистості дитини.

Взаємодія між учителями та батьками учнів реалізується через різноманітні форми роботи – *відвідування сім'ї учня*, допомагає з'ясувати умови життя школяра; *листування* передбачає періодичне надсилання батькам листів про успіхи дитини; *педагогічні консультації*, в основі яких лежать відповіді на запитання батьків та інші. Для підвищення ефективності роботи з батьками молодших школярів учителі використовують нетрадиційні форми: *народна світлиця* – звернення до народних традицій; *день добрих справ* – спільна трудова діяльність вчителів, батьків та дітей; *дискусійний клуб* – обговорення актуальних проблем виховання дітей; *тренінги, ділові та рольові ігри; проведення шкільних ярмарків* та інші.

Отже, використання різних форм взаємодії школи та родини допоможуть батькам сформувати правильне уявлення про свою дитину, вибудувати єдині вимоги до виховання з боку школи і сім'ї та інтегрувати родинне і суспільне виховання.

Доручення як метод формування особистості дитини молодшого шкільного віку

Науменко Єлизавета

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. О. Лавренко

В умовах сьогодення України тема виховання особистості школярів набуває особливого значення. Нова українська школа допоможе учням стати компетентними та відповідальними особистостями, сприятиме оволодінню дитиною навчальної діяльності та формуванню її мотивів, соціально важливих якостей особистості, щоденних вчинків учнів, заснованих на нормах моралі та етики тощо. З метою вправлення молодших школярів у позитивних діях і вчинках доцільним є застосування методу доручення.

Питання формування особистості дитини методом доручення досліджували В. Білоусова, В. Галузак, О. Савченко, М. Сметанський та ін.

Дорученням називають метод, у якому формуються необхідні якості особистості шляхом вправлення її в позитивних діях і вчинках. При отриманні певного завдання перед учнем постає мета усвідомити всю відповідальність та значення його дій для колективу і самого себе. Доручення можуть бути постійними або епізодичними. Постійні актуально давати учням, які вже мають певний досвід їх виконання, а також розвинене почуття відповідальності. Згодом доручення ускладнюють за змістом і методикою виконання. Доручення треба надавати так, щоб при його виконанні в учня відбувався розвиток необхідних якостей, яких він потребує у даному випадку.

Цей метод обов'язково передбачає зворотній зв'язок від вчителя, тобто педагог висловлює подяку, здійснює обговорення, виправлення, надання порад стосовно виконання дій учня, але відбуватися це повинно так, щоб, навіть за наявної помилки учня, після звертання уваги на це вчителем у дитини не зникло бажання працювати далі. Згодом дитина розуміє всю відповідальність, яка лежить на ній, і значення своїх дій у тій чи іншій ситуації, починає аналізувати та виправляти помилки.

Доручення – найдоступніша форма залучення дітей початкової школи до посиленої повсякденної трудової діяльності як у школі, так і вдома. Сім'я є найважливішим чинником формування особистості дитини, її роль з віком дитини не зменшується, а інколи навіть збільшується. Саме з сім'ї бере початок становлення особистості, адже у родині під керівництвом та за допомогою батьків дитина пізнає навколишній світ, тут проходить її громадське становлення, формується світогляд, естетичні смаки тощо. Здійснюючи родинне виховання, батьки створюють умови для повноцінного фізичного та духовного становлення особистості, формують активне, зацікавлене ставлення до оточуючого середовища.

Отже, використання доручення як методу формування особистості молодшого школяра у школі та у родині сприяє розвитку відповідальності, чесності, колективізму тощо.

Інклюзивне навчання у Новій українській школі

Непран Анастасія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук Н. О. Агаркова

Інклюзивне навчання – це одна з найголовніших складових НУШ. Це не тільки безпечний простір з одностудцями дітей, а ще й класи з індивідуальними графіками, розробленими для кожного учня окремо, це також ще й індивідуальний підхід для кожної дитини, з урахуванням її можливостей та інтересів. При підрахунку, МОН виявили, що у вересні 2020 р. в 6496 школах України створено 17698 інклюзивних класів, що набагато більше з попередніми роками. Отже, питання інклюзивного навчання є актуальним.

Інклюзія – поняття, що використовується для опису навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) саме в загальноосвітніх школах. В основу інклюзивного навчання покладено особливі умови для кожного учня, які дозволяють створити унікальну комфортну атмосферу в класі. Завдяки концепції Нової української школи (НУШ) в інклюзивних класах є спеціальні меблі та потрібне для розвитку дітей обладнання, таке як: дидактичні книжки, посібники та ігри, конструктори для розвитку дрібної моторики та обладнані для колясок під'їзди та коридори. Для ефективної роботи з учнями з ООП, вчитель повинен пройти спеціальні курси для надання психолого-педагогічної допомоги, аби не зашкодити учням. Зазвичай, вчителі повинні мати певні знання з логопедії, дефектології, тощо.

При вступі до інклюзивного класу кожному учню від держави виділяють асистента, який завжди знаходиться поряд із учнем та допомагає у разі потреби. Наприклад, допомагає у пересуванні коридорами, організовує денний відпочинок, підтримує у спілкуванні з іншими учнями тощо. Треба зазначити, що асистентом дитини не обов'язково повинна бути незнайома людина, це може бути персону, близька до родини, наприклад один із батьків. При цьому діти намагаються долати свої проблеми та переступати через комунікативні бар'єри в дружній атмосфері. Зрештою у дитини формується навичка конкурентоспроможності. Отже, основним завданням інклюзивної освіти є надання впевненість у власних силах учням з обмеженими можливостями (як психічного, так й фізіологічного плану), у такий спосіб мотивуючи їх до навчання у шкільництві разом з іншими учнями.

Важливим досягненням в інклюзивній освіті України став «Індекс інклюзії» - добірка практичних матеріалів на допомогу у плануванні дій щодо створення та розвитку у закладах освіти інклюзивного навчального середовища. «Індекс інклюзії» перекладено 32 мовами й використовується у багатьох країнах світу.

Отже, ключовим моментом інклюзивного навчання є те, що діти з ООП не пристосовуються до правил та умов суспільства, а включаються до життя на своїх власних умовах, які сучасна українська школа приймає та враховує. Тож, сучасній вчитель повинен вміти максимально охопити всі категорії учнів, гарантувати їм задоволення освітніх та загальних потреб, а також виховувати регулятивні та пізнавальні навички, які важливі у самостійному житті.

Розвиток емоційного інтелекту в учнів початкової школи

Новік Вікторія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент О. А. Мкртічян

Академічний і пізнавальний розвиток є основною та головною метою шкіл різних рівнів. Однак це може виявитися катастрофічним, якщо емоційною та афективною сферами нехтувати як важливою та необхідною роллю для шкіл і громад. Поєднання академічних (когнітивних), поведінкових (дійових) та афективних (емоційних) вимірів необхідне для вирішення складних проблем, що постають перед освітою. Щоб відповідати на проблеми та виклики сучасної освіти, необхідно розвивати відповідальних та емоційно здорових учнів. Розвиток емоційних навичок і особиста відповідальність повинні бути сприйняті, фактично так само, як це відбувається з академічним і поведінковим аспектами.

Модель розвитку учнів включає позитивний внесок емоційного інтелекту (афективне навчання) та інших важливих елементів. Ці елементи необхідно враховувати в програмах розвитку учнів, які ставлять за ціль збалансувати когнітивне та емоційне навчання. До цих елементів можна віднести: максимально активне та спільне навчання; навчання взаємодопомозі з невід'ємною частиною розвитку лідерства, налагодження ефективного партнерства між тими, хто відповідає за навчання «в класі» та «поза класом» (плавний перехід від середовища навчання в класі до середовища навчання поза класом).

Розвиток емоційного інтелекту у здобувачів освіти вимагає дотримання ряду кроків які допоможуть досягти відповідних результатів

- крок 1 (Самооцінка: дослідження). Вимагає від учня розвитку звички навмисної самооцінки: запитувати, відкривати, пізнавати;
- крок 2 (Самосвідомість: ідентифікація). Включає процес ідентифікації досвіду як думки чи почуття та веде до рефлексії, а не до реакції;
- крок 3 (Самопізнання: Зрозуміти). Включає «проникливість» і розуміння, що дозволяє учневі робити вибір щодо того, як поводитися;
- крок 4 (Саморозвиток: навчання). Передбачає вивчення різних способів покращення поведінки;
- крок 5 (Самовдосконалення: застосування). Вимагає застосування та моделювання емоційно розумної поведінки для досягнення академічних цілей.

Коли школа впроваджує емоційне навчання у свою навчальну програму та культуру, взаємодії між учасниками освітнього процесу, то це допомагає учням налаштуватися на емоції та навчає їх справлятися зі складними почуттями. Окрім цього, учні розуміють важливість цих навичок з початку свого навчання, що у перспективі допоможе їм краще адаптуватися у подальшому навчанні та житті. Проте, потрібно зазначити, що розвиток емоційного інтелекту це не гарантія успіху у академічному середовищі і потрібно гармонійно розвивати особистість в учнів початкової школи.

Форми та методи роботи з обдарованими учнями

Сеймовська Катерина

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор А. С. Ткачов

В умовах стрімкого розвитку світового суспільства, прогресу всіх сфер життєдіяльності постає необхідність у формуванні всебічно розвиненої особистості, що могла б вирішувати такі масштабні завдання, які забезпечать подальший прогрес людства. Так одним із найважливіших напрямків діяльності вчителя є робота із обдарованими учнями, яким притаманні підвищені навчальні можливості. Обдарованим учням притаманні високий розвиток мислення, довготривале запам'ятовування матеріалу, працездатність та розвинені навички самоконтролю.

Аналіз наукової літератури показав, що єдиного визначення поняття «обдарованість» не існує, але більшість науковців сходяться у тому, що обдарованість дитини представляє собою вищу, ніж у однолітків спроможність до навчання, творчі прояви, здатність до видатних досягнень у будь якій значущій для суспільства сфері.

До найпопулярнішого визначення обдарованості належить визначення, розроблене американським вченим Дж. Рензулі. За його словами, обдарованість представляє собою не лише високий рівень креативності чи інтелекту, а поєднання таких трьох характеристик, як інтелектуальні здібності, креативність та наполегливість.

Однією з умов ефективного здійснення навчального процесу з обдарованою дитиною є задоволення потреби обдарованої дитини в дослідницькій та пошуковій активності. Робота з обдарованою дитиною, це насамперед, розвиток її внутрішнього потенціалу, вмінь ставити мету та шукати засоби її досягнення, бути активним творцем свого життя максимально використовуючи власні здібності. Для розв'язання поставлених завдань необхідно підібрати відповідні форми та методи.

Аналіз наукової літератури показав, що для найкращого розвитку потенціалу обдарованої дитини науковці рекомендують використовувати такі методи роботи як: дослідницький, частково-пошуковий, проблемний, проектний.

Серед ефективних форм роботи виділяють такі, як: класно-урочна, різнорівневі завдання, завдання творчої направленості; консультації у разі виникнення проблем; наукові гуртки; дискусії; ігри.

Також до ефективних форм роботи вчені відносять такі, як: предметні олімпіади; інтелектуальні марафони; словесні ігри; проекти з різної тематики; конкурси та вікторини; індивідуальні завдання, тощо.

Таким чином робота із обдарованими дітьми є необхідною умовою для подальшого ефективного розвитку суспільства. Для ефективного розвитку обдарованої дитини вчені рекомендують дотримуватися певних форм та методів роботи, що найбільш ефективно розвиватиме інтелектуальні здібності, креативність та наполегливість обдарованої дитини.

Права людини в освітньому процесі

Сідак Анастасія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В. В. Ушмарова

Освіта є одним із найважливіших чинників розвитку України для подальшого становлення її як повноправного та самостійного суб'єкту на міжнародному рівні, а також для розбудови демократичного та правового світу. Тому реалізація прав людини в освітньому процесі та їх закріплення є основним і визначальним завданням уряду та суспільства нашої країни.

Велика кількість вчених, які займалися питанням щодо прав людини в освітньому процесі, а саме: Р. Ковальчук, Л. Рижак, М. Мацькевич, Д. Мартиновський, Т. Полухтович та інші, в своїх наукових роботах наголошували, що забезпечення належних прав людини на освіту є рушійною силою в еволюційному процесі суспільства через свою культурну, політичну, ідеологічну, економічну цінність.

Кожна людина незалежно від національної, релігійної, расової приналежності, а також стану здоров'я, статі, віку, громадянства тощо, має право бути повноцінним учасником освітнього процесу, тобто це здобуття певного рівня знань, доступність до інформаційних ресурсів, що використовуються під час навчання, професійна орієнтація, повага до особистості, об'єктивне оцінювання учнів, безпечні та комфортні умови навчання, участь у громадському самоврядуванні, управління закладом освіти. Всі ці права є закріпленими в Основному Законі держави – Конституції України.

Важливо наголосити, що без наявності необхідної освіти, людині практично неможливо реалізуватися як особистості, створити для себе гідні умови життя в сучасному глобалізованому та інформатизованому суспільстві, а тому це призводить до деградації та люмпенізації народу, що безпосередньо робить державу вразливою перед внутрішніми та зовнішніми негативними чинниками. Тому права людини в освітньому середовищі повинні завжди бути забезпечені на досить високому рівні задля збереження України як самостійної та незалежної країни, за майбутнє якої наші герої проливають кров на цій святій землі. Мета кожної людини – належним чином користуватися своїми правами в освітньому середовищі, а визначальне зобов'язання держави – забезпечувати всі необхідні умови задля ефективної реалізації цих прав всіма учасниками освітнього процесу незалежно від зовнішніх та внутрішніх ознак людини.

Отже, аналізуючи реалії сучасних можливостей, неможливо не побачити прямий зв'язок «освіта – розвинена держава – еволюція», що дає нам змогу визначити необхідність забезпечення прав людини в освітньому середовищі, рівний доступ до освіти кожної особи, справедливості, захисту. А тому налагодження якісної освітньої системи є одним з тих векторів, які потрібно та необхідно обрати задля розвитку нашої держави, розквіту та становлення ефективного, налагодженого державного механізму України з метою подальшого входження її як конкурентоспроможної, високотехнологічної, впливової, поважної держави в Європейський Союз та НАТО.

Формування самостійності освітньої діяльності молодшого школяра

Сушко Євгенія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор В. М. Гриньова

Поняття «самостійність» розглядається наукових дослідженнях психологів і педагогів. Стосовно освітньої діяльності молодших школярів самостійність можна визначити як властивість особистості, що виявляється у здатності та любові до самостійної діяльності, яку вони виконують без прямої сторонньої допомоги, спираючись на власні знання, вміння, мислення, переконання і досвід. Така властивість особистості, шляхом збагачення молодшого школяра знаннями, розвиваючи його, сприяє формуванню здатності до самостійної діяльності, що позитивно впливає на якість процесу пізнання та організацію освітнього процесу.

Передумови формування особистісних якостей молодшого школяра починаються в дитинстві. Дошкільний та молодший вік є найбільш цінним і значущим періодом в становленні активності, довільності, творчого потенціалу особистості, її самостійності та інших особистісно значущих якостей. Слід також зазначити, що в сучасному освітньому середовищі суттєво підвищилась значущість й відповідальності того, хто вчиться, за власну освітню діяльність й за розвиток власного світогляду, вдосконалення власних знань і вмінь.

Прагнення особистості незалежно від віку до самостійного набуття знань має постійно заохочуватись. При цьому провідною умовою ефективності самостійної роботи є глибоке усвідомлення її цілей, способів, усвідомлення себе як особистості, котра сама здатна спрямовувати, організовувати і контролювати освітній процес з урахуванням сучасних вимог.

Самостійність як якість особистості молодшого школяра інтенсивно формується в процесі його освітньої діяльності, формування якої відбувається ефективно при реалізації системи розвивального навчання.

До показників розвитку самостійності молодшого школяра можна віднести: його здатність до самостійної постановки цілей; наявності внутрішніх мотивів освітньої діяльності; довірливий характер його пізнавальних процесів (довірлива увага, сприйняття, логічна пам'ять, теоретичне мислення, довірливість усного та письмового мовлення); здатність до здійснення постійного самоконтролю; вміння планувати етапи власної діяльності; адекватна самооцінка тощо.

Виконання молодшим школярем розумових операцій «порівняння» власних дій із зразком, встановлення правильності отриманого результату і регуляція власних дій відповідно до даних самоконтролю, розглядається психологами як усвідомлене управління власною поведінкою. Встановлено, що високому рівні сформованості самоконтролю молодший школяр діє цілеспрямовано, доводить роботу до кінця, не відволікаючись на випадкові подразники. Відповідно сформована здатність до самоконтролю є одним із найважливіших показників розвитку самостійності молодшого школяра.

Розвиток толерантності в учнів молодшого шкільного віку

Тиженко Анастасія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Єсьман

У сучасних умовах проблема розвитку толерантності в учнів молодшого шкільного віку є надзвичайно актуальною, оскільки, на жаль, випадки булінгу, цькування є непоодинокими у освітньому середовищі початкової школи. У Концепції «Нова українська школа» одним із ключових компонентів визначено «наскрізний процес виховання, який формує цінності», що накреслює шляхи вирішення визначеної проблеми, зокрема, через виховання загальнолюдських цінностей, морально-етичні (справедливість, повага до себе та інших) та соціально-політичні (патріотизм, повага до закону, мови та інших).

Проблема толерантності учнів молодшого шкільного віку є перспективним напрямом у сучасному науковому просторі України. Питанням умов формування толерантності у школярів присвячені дослідження: Т. Гурова, Ю. Котелянець, проблема морального виховання учнів презентована у наукових розвідках Г. Кайдалова, Л. Лохвицької.

В умовах сьогодення випадки агресивної поведінки у дітей збільшилась, що може вказувати на те, що освітній процес не був спрямований на виховання у дітей соціальних цінностей, таких як повага до людей, в яких щось виходить зробити гірше, відношення до людей іншої раси, справедливість, повага до себе, повага до закону та мови та багато іншого. Вчені Я. Бережна та С. Кубіцький наголошують, що: «виховання толерантності має здійснюватися за формулою: «батьки + діти + вчитель»». Підкреслимо, що до затвердження та впровадження Концепції «Нова українська школа» саме такий підхід не був пріоритетним. Педагог повинен стимулювати активність учня на допомогу та співчуття іншій людині. Вчитель – це приклад, який є носієм кращих рис особистості. Так, В. Тугай наголошує: «Навіть характеризуючи себе як особистість, молодший школяр в основному повторює лише те, що про нього говорить педагог....».

Зазначимо, що одним із джерел знань про соціальні норми, толерантність та формування позитивного ставлення до інших є казка. Позитивне ставлення до інших – це казка, яка найбільше відповідає сутності дитини та її потребам. По-перше, алегоричність, багато казок не тільки знайомлять учнів з поняттями, нормами і правилами, але й можуть мати форму передаючи не лише це, а й внутрішні переживання персонажів, спонукаючи їх до роздумів, а заохочуючи до цього, вони можуть переходити від казки до казки. Діти можуть бачити свою поведінку так, ніби вони спостерігають за собою ззовні.

Отже, виховання толерантності вимагає усвідомлення впливу та чіткої мети діяльності педагога. Ціль вчителя та учня, у процесі розвитку толерантності в учнів молодшого шкільного віку, повинна бути єдина, тільки тоді це призведе до бажаного результату. Також можна стверджувати, що на прикладі поведінки казкових героїв діти вчаться визначати позитивні та негативні риси характеру, що може бути однією із форм виховання толерантності саме в учнів молодшого шкільного віку.

Козацько-лицарське виховання учнів молодших класів

Фінардій Вероніка

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н. М. Якушко

Козацько-лицарське виховання – це виховання підростаючого покоління на патріотичних, героїчних, національно-державницьких традиціях українського козацтва, на високих прикладах лицарського ставлення до України.

У практичній роботі необхідно дотримуватися основних змістовних компонентів сучасного козацько-лицарського виховання молоді: школа козацько-лицарського виховання – осередок лицарської духовності з державно-громадським управлінням; козака – центр навчального процесу, суб'єкт навчання й виховання; навчання і виховання козачати – це за своєю суттю самонавчання, самоосвіта, самовиховання, самоорганізація і самореалізація особистості; родинне національне виховання – природне, провідне виховання; національне козацьке виховання – всеохоплююча і багатогранна система впливів, ідей, підходів, спрямована на розвиток закладених природою задатків, можливостей козачати та інші.

Робота з козацько-лицарського виховання з учнями початкової школи націлена на: а) пробудження в дітей елементів національної свідомості і самосвідомості. Для цього проводимо бесіди і розповіді дітям, читаємо книжки про Запорізьку Січ, героїчні подвиги лицарів України, проводимо зустрічі з представниками Українського козацтва, збагачуємо знання про історію козаків, їхню героїчну боротьбу за свободу і незалежність України; б) формування історичної пам'яті, культурно-історичних основ духовності з допомогою міфів про праукраїнців-предків козаків, їхніх вірувань і звичаїв, сонцепоклонництва. Розкриття в міфології, фольклорі глибоких гуманістичних якостей наших пращурів – любові до людини, доброті, правдивості, працелюбності, пошані до історії і культури рідного народу, зневазі до всього потворного в житті, ненависті до ворогів-загарбників; в) впровадження в повсякденне життя і навчання козачат ідей, правил, національних традицій родинності. Використання в процесі навчання, в позакласній і позашкільній роботі козацьких ігор; г) пробудження інтересу до історії українського козацтва шляхом участі козачат у дослідно-пошуковій роботі на теми «Жили собі запорожці та й на Запорожжі», «Запорозькі козаки-характерники» та інші; д) розкриття єдності змісту і форми, національної ідейності і художньої образності, символічності і духовності в процесі вивчення козацьких пісень і дум, легенд і історичних оповідей. Виховання в кожного козачати почуття господаря на українській землі, володаря в рідному краї; е) організація і проведення бесід, ранків, вікторин, конкурсів, заочних мандрівок на теми «Українські національні кольори», «Українські образи і символи», «Чари писанкарства і рушникарства» тощо з метою розвитку емоційної сфери, почуття краси.

Розвиток творчих здібностей обдарованих дітей молодшого шкільного віку

Шаламова Єлизавета

Науковий керівник – доктор філософії, викладач І. А. Небитова

Актуальним питанням сьогодення є розвиток творчих здібностей учнів початкової школи, адже сучасна освіта передбачає креативність і творчість впродовж життя. Зауважимо, що у творчих дітей розвивається уява, фантазія, естетичне сприйняття навколишнього світу, дрібна моторика, яка впливає на мовленнєвий і розумовий розвиток та пов'язана з створенням чогось нового, оригінального, унікального. У цьому домінантне значення має мислення, уява, та інтуїція. У зв'язку з цим, особливого значення набувають міжособистісні стосунки учнів, їх взаємодія, які проявляються у підтримці один одного, допомозі розкрити творчість кожного та розвинути творчий потенціал, створюючи можливості для творчої реалізації в майбутньому.

Проблему обдарованості дітей молодшого шкільного віку досліджували такі відомі науковці, як: І. Бех, Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський тощо.

Вміння мислити творчо – це запорука інтелектуального розвитку дитини та одна з необхідних умов для того, щоб вона росла вільно мислячою, креативною та в майбутньому стала впевненою у собі особистістю.

Дитяча творчість – це процес без правил і обмежень, адже дитина творить відповідно до своїх бажань, смаків і уявлень. Таким чином можна багато чого навчитися, виявити і розвинути таланти, а також просто весело провести час за улюбленим заняттям.

У процесі формування творчої особистості в закладах загальної середньої освіти доцільно створити комфортні умови, зокрема: реалізація особистісно-зорієнтованого підходу; індивідуальний підхід до освітнього процесу; спільна робота учасників освітнього простору; саморозвиток творчої особистості вчителя чи наставника.

Необхідно підкреслити, що для виявлення творчого потенціалу особистості доцільно використовувати оригінальні засоби, способи та методи вирішення проблеми.

Слід зазначити, що процес творчої роботи передбачає такі етапи: створення проблемної ситуації та її аналіз; робота над вирішенням проблеми; творчий процес, результат. Зауважимо, що найбільш дієвими формами організації розвитку творчих здібностей є: залучення до оригінальних ідей; планування мети і завдань творчого процесу; право на самостійне рішення; використання рольових ігор, розв'язання проблемних ситуацій; аплікації, ліплення, розфарбовування, малювання тощо.

Отже, розвиток творчих здібностей – це спосіб самореалізації людини, пізнання світу через творче бачення і практичне застосування діяльності. Саме тому великого значення набуває розвиток цих властивостей особистості, бо в умовах НУШ і закладах нового типу творчість набуває особливої актуальності для досягнення успіху.

Формування екологічної компетентності молодших школярів.

Шевченко Аліна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор А. С. Ткачов

Негативний вплив людини на природу становить питання екологічної проблеми у сучасному суспільстві на перше місце. Багато людей завдає шкоди навколишньому середовищу саме через те, що не усвідомлює свого місця в оточуючому світі. В умовах тотального реформування системи освіти постає необхідність формування таких необхідних для життя знань про здорове життя та екологічну грамотність. Таким чином перед закладами освіти, зокрема початкової школи, постає завдання сформувати екологічну компетентність у молодших школярів.

Напрокінці ХХ-го століття року в Ріо-де-Жанейро була прийнята концепція стратегії поліпшення якості життя людей. Указом президента України №440 в «Концепції переходу України до сталого розвитку» були визначені основні напрямки запобігання екологічній загрозі шляхом зміни екологічної свідомості населення. Основним інструментом формування екологічної свідомості виступатимуть заклади освіти, зокрема початкова школа, яка є однією із перших ланок становлення людини.

Дослідженнями проблеми екологічної освіти молодших школярів займалися такі вчені, як Н. Бібік, В.Вербицький, О.Пометун, О. Савченко. За словами дослідників, екологічна компетентність представляє собою сукупність певних природничо-наукових знань, умінь та навиків, а також моральних якостей особистості, що дозволяють здійснювати свідому природоохоронну діяльність.

Формування екологічної компетентності молодших школярів відбувається в результаті цілеспрямованого навчання на засадах дидактичних принципах гуманізації та диференціації. Формування екологічної компетентності учнів відбувається за допомогою наступних кроків: засвоєння ключових понять та наукових фактів про природні об'єкти та процеси; усвідомлення матеріальної та духовної цінності оточуючого середовища для суспільства та людини; формування в учнів початкових класів потреби побудові гармонічних взаємовідносин з природою; формування знань про правила поведінки у природі; стимулювання участі у природоохоронній діяльності. Дослідження проблеми формування екологічної компетентності в учнів початкових класів показали, що формування екологічних знань та вмінь повинно відбуватися в умовах, що максимально наближені до реального життя.

Таким чином формування екологічної компетентності молодших школярів є необхідною умовою для реалізації концепції сталого розвитку України та підвищення екологічної свідомості населення, що сприятиме запобігання екологічній загрози. Формування екологічної компетентності молодших школярів відбувається під час навчального процесу за допомогою вищезазначених кроків.

Секція 2. Актуальні питання природничо-математичної освіти

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в реаліях сьогодення

Байбак Богдан

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент І. В. Радченя

Патріотизм – це любов до Батьківщини, відданість своєму народу, прагнення слугувати інтересам людства, готовність до виконання громадянського обов'язку захисту Вітчизни.

Патріотичне виховання є складником загального виховного процесу й систематичною та цілеспрямованою діяльністю професорсько-викладацького складу, усіх підрозділів закладів освіти, що формують у вихованців високу національну свідомість, почуття вірності Україні.

Патріотичне виховання дітей набуває сьогодні актуального значення. Ми живемо в складний час воєнного стану в країні, тому таке виховання є вкрай необхідним. Наразі в цій галузі накопичилося чимало проблем, які мають системний характер. Позитивний вплив на зміну тому, що склалося, могли б надати шляхи удосконалення патріотичного виховання майбутніх учителів початкових класів, бо саме з учителя починається процес самостійного творчого пошуку, самовиховання та самоосвіти, рефлексії та самоаналізу.

У процесі вивчення дисциплін на факультеті початкового навчання основною метою патріотичного виховання здобувачів освіти є розвиток у них громадянськості, патріотизму як найважливіших соціальних цінностей, формування в памолоді значущих якостей, умінь та їхньої готовності до активного прояву на різних нивах життя суспільства, зокрема в майбутній професійній діяльності, що потім позначиться на вихованні дітей із перших днів у школі.

Сьогодні величезного значення набуває використання в освітньому процесі нових інформаційних технологій, а якщо освітні сайти будуть наповнені патріотичним змістом, електронні підручники, інтерактивні програми та навчальні ігри спрямовані на патріотичне виховання – то все це мимохіть спрацює на досягнення мети.

Слід зазначити, що структура викладання дисциплін повинна містити матеріал патріотичного характеру, мати системність, цілісність і логічність. Для успішної реалізації завдань патріотичного виховання необхідно активізувати роль викладачів та студентської громадськості, щоб важливі документи та постанови доходили до кожного здобувача освіти, випускники, тобто майбутні вчителі початкових класів, мали не тільки високі професійні якості, а й були наділені якостями громадянина-патріота України, здатного успішно виконувати свої обов'язки як у мирний, так і воєнний час, передавати здобуті знання дітям. Надзвичайно важливо з реалій сьогодення сформулювати висновки, винести уроки життя, це завжди сприятиме вихованню патріотизму, прояву високих моральних якостей, традицій та героїзму, зокрема серед дітей.

Організація навчальної взаємодії учителя та учнів на уроках «Я досліджую світ» в умовах дистанційної освіти

Васецька Тетяна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. П. Старікова

На сьогоднішній день підвищується актуальність питання взаємодії вчителя та учнів в навчальному процесі відповідно до концепції дистанційної освіти. Основною проблемою є формування повноцінної, цілеспрямованої особистості, розвиток її здібностей, потенційних можливостей та талантів.

В наш час дослідженнями науково-педагогічних засад дистанційного навчання займаються такі науковці як В. Биков, Н. Бібік, В. Кухаренко, А. Лотоцька, Л. Ляховська, В. Олійник, В. Рибалко, Н. Сиротенко, та інші.

Мета дослідження полягала у з'ясуванні поняття взаємодії, методів її організації на уроках «Я досліджую світ» в умовах дистанційної навчання.

Дистанційна освіта – взаємодія вчителя і учнів на відстані, в межах штучно створеного комунікативного простору, що включає всі компоненти освітнього процесу і реалізується специфічними засобами інтернет-технологій. Виділяють форми взаємодії, визначальні для організації дистанційного навчання: учень – зміст; учень – учень; учень – вчитель.

У сучасній науковій літературі термін «взаємодія» тлумачиться з трьох позицій: діяльність (планування, організація, контроль, керівництво); «вплив» однієї людини на іншу; діяльність суб'єктів, де об'єктом стає не учень, а цілісна навчальна ситуація. Це, в свою чергу, важливо в трьох аспектах. По-перше, на основі такого типу взаємодії учень спільно з учителем стає учасником навчального процесу. По-друге, з'являється новий погляд на роль і місце вчителя у навчальному процесі. По-третє, успіх діяльності залежить від ефективності взаємодії суб'єктів у навчально-виховному процесі.

В організації активної навчальної взаємодії в умовах дистанційної освіти на різних етапах уроку у курсі «Я досліджую світ» використовуються пошукові (евристичні) методи навчання: евристична бесіда, створення проблемних ситуацій з елементами дискусії, виконання дослідницьких завдань тощо. Серед найбільш поширених можна назвати також інтерактивні методи: «ажурна пилка», «акваріум», «мозковий штурм», «незакінчене речення», «мікрофон», «коло ідей», «карусель» та ін. Мета вчителя – створити умови для самостійної пошукової активності молодших школярів, яка сприяє розвитку розумових операцій: аналізу, синтезу, порівняння, співставлення тощо.

Таким чином можна зробити висновок, що організація взаємодії вчителя та учнів в умовах дистанційного навчання сприяє одержанню якісно нового освітнього продукту. Зміна ролі вчителя, збільшення можливості комунікації учнів і вчителя, доступ до інформаційних ресурсів сприяє зростанню мотивації до навчання, посиленню творчої самореалізації, оволодінню навичками роботи з телекомунікаціями, як необхідних умов життя в інформаційному суспільстві.

Технології розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках математики

Гетьман Марина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. А. Білецька

Реформування освіти в Україні, запровадження Нової української школи ставлять перед освітянами нові вимоги до змін у змісті навчання та впровадження нових технологій.

Технологія розвитку критичного мислення – технологія, в основі якої лежить дослідження проблем та ситуації, використовуючи методи самостійного вибору, оцінки та визначення міри корисності інформації для особистих потреб і цілей.

Критичне мислення учнів початкових класів на уроках математики формується поступово, воно є результатом щоденної роботи вчителя й учня, з уроку в урок, з року в рік. Виділяю певні умови, створення яких здатне спонукати і стимулювати учнів до критичного мислення: час; очікування ідей; спілкування; цінування думок інших; віра в сили учнів; активна позиція всіх учасників освітнього процесу. Досить ефективним для формування критичного мислення молодших школярів є технології, які роблять навчальний процес більш творчим, вчать учнів мислити, виділяти головне, висловлювати й аргументувати власні думки.

Розвивати критичне мислення молодших школярів слід за допомогою добре розробленої технології чи методики, що коригується залежно від особливостей навчального предмета та повинна враховувати вікові особливості учнів. У початковій школі можна застосовувати такі технології розвитку критичного мислення: асоціативний куш, встанови зв'язок, сюрприз, мікрофон, рюкзачок, «навчаючи вчуся» та ін.

На уроках математики вчитель може розвивати критичне мислення учнів, поєднуючи різноманітні проблемні, пошукові, творчі та дослідницькі методи. До таких технологій можемо віднести технологію «Кластер», яку можна використовувати на будь-якому етапі уроку. Метою застосування цієї технології є навчити учнів графічній організації матеріалу, що дозволяє створити структурно-логічну схему теми та встановити взаємозв'язки між окремими поняттями.

Отже, застосування технологій розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках математики є невід'ємною складовою освітнього процесу і сприяють формуванню математичною компетентності та розвитку логічного мислення.

Формування самоконтролю молодших школярів на уроках математики у початковій школі

Зміївська Анастасія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О. М. Масюк

Посилення уваги до формування самоконтролю пояснюється його принциповою роллю в організації навчання. Він виступає як умова адекватного психічного відображення людиною свого внутрішнього світу і навколишньої об'єктивної реальності. Розмаїття механізмів самоконтролю підпорядковується ієрархічному принципу організації, відповідно до якого вони представлені на різних рівнях функціонування психіки: від протікання окремих пізнавальних процесів до вибору мотивів поведінки.

Самоконтроль – це здатність людини контролювати власні емоції, поведінку та імпульси, що дозволяє їй досягати певних цілей і завдань. Самоконтроль необхідний для успішного виконання більшості аспектів людського життя, таких як навчання, робота, освіта та підтримка стосунків. Саме тому новий Державний стандарт початкової освіти, навчальні програми початкової школи орієнтують вчителів на формування у молодших школярів самоконтролю як універсальної учбової дії та рефлексивного уміння.

Проблемі формування самоконтролю молодшого школяра присвячені роботи таких науковців, як В.В. Давидов, А.К. Сердюк, І.М. Толмачова, В.В. Репкіна, Д.Б. Ельконін та ін., зокрема питанням формування навичок самоконтролю на уроках математики присвячені дослідження П.М. Ерднієва, С.М. Чуканцева, М.С. Манвелова та ін. Самоконтроль визначається як інтеграційне навчально-діяльнісне уміння, що складається з визначення мети діяльності, що виконується, порівнянні результатів своєї навчальної діяльності із заданим зразком, виявлення власних помилок і невірних дій та своєчасного здійснення їх корекції.

Формування самоконтролю у молодших школярів проходить шлях від контролю з боку дорослих до власне самоконтролю і передбачає свідоме підпорядкування власної діяльності вимогам, що сприяють визначенню способу дії; орієнтування на задану систему вимог під час виконання будь-якої діяльності; усвідомлене та поетапне виконання інструкцій; самостійне виконання завдання за зразком; усвідомлення необхідності контролю за власною діяльністю. Робота з формування навичок самоконтролю в учнів включає такі компоненти: визначення мети перевірки дій, виконання пробних дій, засвоєння зразка, співвіднесення роботи із зразком і використання засобів самоперевірки, оцінку якості виконання роботи, виявлення помилок та аналіз їх причин, корекцію роботи, з'ясування меж своїх знань.

Таким чином, спеціальні методи й прийоми розвитку навичок самоконтролю мають включатися в різні етапи кожного уроку математики. А саме: звірка із зразком; повторне розв'язання задачі; розв'язання оберненої задачі; перевірка арифметичних дій за допомогою їм обернених; пошук помилок у запропонованих прикладах; завдання з неповними або надлишковими даними.

Використання платформи MATIFIC для навчання математики у початковій школі

Іщенко Олександра

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент С. А. Білецька

На сьогоднішній день інформаційні технології суттєво змінюють спосіб життя людини та проникають в кожную сферу життя суспільства і тому в Інтернет-середовищі особливу увагу треба приділити тому, що навіть математикою для дітей молодшого шкільного віку можна займатися не відходячи від екрану свого пристрою, адже у початковій школі дуже важливо заволодіти увагою учнів і доступно їм все пояснити і тому використання на заняттях мультимедійних матеріалів чи ігор з сайту Matific допоможе полегшити цю задачу. Вона допоможе зрозуміти дитині, що математика цікава та полюбити її. Одною з головних переваг цієї платформи є те, що учні можуть самостійно навчатися у будь-який момент та у будь-якому місці. Останні декілька років гейміфікація постійно входить до списку трендів в освітньому процесі різних категорій слухачів, в шкільній системі освіти, у вищій освіті та передвищій.

Платформа Matific - міжнародна платформа і націлена на те, щоб учні насолоджувалися процесом навчання й краще запам'ятовували інформацію та не просто запам'ятовували якісь факти з математики, а й вміли ними користуватися. Школярі можуть проходити одне й те ж завдання знову й знову, але кожного разу питання будуть різними й так дитина може проявити свою наполегливість та відточити свої навички. Matific забезпечує самостійний ріст та навчання надаючи підказки лише тоді, коли учні неправильно відповідають, що дозволяє зрозуміти свої помилки та продовжувати досягати свої цілі у навчанні.

Matific пропонує кожному учневі індивідуальний план навчання в якому вона сама може вирішити темп свого навчання, що покращує довгострокове запам'ятовування інформації. Також є інтервальне повторення яке допомагає згадати вже вивчену тему та побачити, чи все дитина пам'ятає і, якщо треба, оновити та покращити опановані навички.

На платформі можна знайти облік усього, що потрібно для навчання. Вчитель легко може знайти інформацію про те, скільки часу учні витрачають на те чи інше завдання, дізнатися прогрес виконання тесту чи знань дитини. Також можна дізнатися про слабкі та сильні сторони дитини і завдяки цьому ви можете надати додаткову підтримку дитині у тих завданнях, де їй буде складно. Завдання відповідають навчальній програмі тому можна бути впевненим, що діти точно розберуть потрібну тему.

Таким чином, використання мережі Інтернет, а саме платформи Matific для навчання математики учнів молодшого шкільного віку є надзвичайно важливим у процесі їх пізнання цього предмету, адже вони краще запам'ятовують та сприймають нову інформацію з певної теми, насолоджуються процесом навчання та можуть самостійно вирішувати які завдання їм подобаються та скільки часу приділяти їм.

Логіко-математична підготовка дітей до школи

Колупаєва Олена

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. І. Титаренко

Підготовка дитини до школи — це складний, цілеспрямований процес результатом якого є сформованість у дітей готовності до навчання. Поняття «готовність дитини до шкільного навчання» розглядається як комплексне і багатогранне, яке охоплює всі сфери життєдіяльності майбутнього першокласника. Науковці виділяють педагогічну і психологічну готовність дитини до навчання. Під педагогічною готовністю розуміють сформованість предметних компетентностей дитини, серед яких чільне місце посідає логіко-математична компетентність.

Поняття «логіко-математична компетентність», виступаючи основою змісту математичної підготовки дітей до навчання у школі, розглядалося багатьма дослідниками-педагогами (Н.І. Баглаєвою, О.Г. Брежнєвою, Н. П. Волковою, В.І. Старченком, Г.О. Шматченком, К.Й. Щербаковою, та ін.).

Як зазначається у Базовому компоненті дошкільної освіти, логіко-математична компетентність старшого дошкільника характеризується цілим комплексом умінь. Зокрема, дитина: здійснює серіацію за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі, перебігом подій у часі; класифікує геометричні фігури, предмети та їхні сукупності за якісними ознаками та чисельністю; вимірює кількість, довжину, ширину, висоту, об'єм, масу, час; здійснює найпростіші усні обчислення, розв'язує арифметичні та логічні задачі; виявляє інтерес до логіко-математичної діяльності; прагне знаходити свої шляхи розв'язання завдань, самостійно виводить нові знання із засвоєного; уміє розмірковувати, обґрунтовувати, доводити й відстоювати правильність свого міркування; правильно користується виразами, що означають положення предметів у просторі, вказує напрямки, пов'язані з орієнтацією у часі; довільно, у потрібний момент, відтворює знання, легко й швидко використовує їх у різних життєвих ситуаціях, проявляє у різних формах активності.

Для успішного формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку потрібно створити розвивальне середовище, яке містить: математичні розваги, дидактичні ігри, розвиваючі ігри, які сприяють розвитку розумових здібностей та інтелекту дошкільників. Не менш важливим є використання цілісного комплексу завдань, дидактичних ігор і вправ з формування та розвитку кожного поняття у процесі пізнавальної діяльності дитини. З цією метою пропонують завдання, які передбачають: поступове ускладнення матеріалу; узгодження нового матеріалу з раніше вивченим; систематичне повторення вже знайомого навчального матеріалу з метою його міцного і повного засвоєння; відповідність навчального матеріалу певній навчальній темі; поєднання з іншими видами діяльності (інтегрованість); самостійне і творче використання вивченого матеріалу дітьми з обов'язковим промовлянням власних думок у вигляді міркувань та умовиводів.

Інтегроване навчання як засіб розвитку критичного мислення молодших школярів

Кучеренко Анна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О. М. Масюк

Нова Українська школа покликана не лише для того, щоб надати кожній дитині якісну освіту, але й сформувати її особистість, розвинути критичне мислення та навчити аналізувати, модифікувати та прогнозувати й моделювати різні ситуації. Її провідний принцип – інтеграція навчання – ґрунтується на комплексному підході до вивчення явищ оточуючого світу. Учнім потрібні відкриті можливості для інтеграції знань та умінь з різних дисциплін і критичного оцінювання того, як всі ці частини взаємодіють.

Проблема розвитку критичного мислення розглядалася у працях як відчизняних вчених (О. Белкіна-Ковальчук, Н. Дементієвська, О. Пометун та ін.), так і зарубіжних дослідників (А. Клоуфорд, К. Меридіт, С. Метьюз, Дж. Стіл, Ч. Темпл та ін.). Теоретичні основи інтеграції в освіті викладено у працях таких науковців, як С. Архангельський, Г. Батуріна, Г. Федорець, О. Савченко та ін.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень дозволяє зробити висновок, що критичне мислення характеризується умінням: знаходити та обробляти необхідну інформацію, аналізувати та оцінювати власні та чужі висловлення, припущення, висновки; ставити запитання; розглядати проблеми з різних точок зору; висловлювати власну позицію; приймати обґрунтоване рішення.

Успішність розвитку критичного мислення молодших школярів досягається за умов застосування ефективних педагогічних технологій. Однією з таких технологій є технологія інтегрованого навчання.

Інтегроване навчання – об'єднання навчального матеріалу та дисциплін з різних предметів для цілісного і різнобічного вивчення – є умовою для розвитку критичного мислення школярів. Інтегроване навчання створює оптимальні умови для розвитку мислення, в т.ч. й критичного. Інтеграція може допомогти у навчанні учнів оцінювати надійність джерел інформації, ставити запитання, пов'язувати вивчене з реальним життям.

Інтегроване навчання обумовлює необхідність розвитку критичного мислення, тому що створює необхідність аналізувати, узагальнювати, спостерігати, порівнювати, висловлювати припущення, відстоювати власну точку зору, робити висновки. Дана технологія дозволяє виховувати у дитини відповідальність, адже навчає її знаходити вихід з будь-якої ситуації або вирішувати питання, шукати альтернативи та компроміси.

Отже, інтегроване навчання нерозривно пов'язане з розвитком критичного мислення школярів, адже формує в учнів уміння самостійно синтезувати інформацію та прогнозувати логічний або один з можливих варіантів її застосування у тій чи іншій ситуації; навчає дитину знаходити взаємозв'язки між поняттями та їх характеристиками, обґрунтовувати їх, порівнювати, аналізувати та прогнозувати різні ситуації, що неодмінно знадобиться їй протягом всього життя.

STEM-освіта як засіб розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках з предмета «Я досліджую світ»

Лагутіна Анастасія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент В. В. Партола

Актуальним питанням сучасної освіти є розвиток критичного мислення учнів початкової школи, що допомагає дитині краще сприймати інформацію, самостійно мислити, уміти аналізувати, бачити проблему та вирішувати її. Упровадження новітніх підходів у викладання предметів початкової школи, таких як STEM-технологій, сприяє розвитку критичного мислення молодших школярів, оскільки потребує від учня реалізації вивченого матеріалу на практиці. Великий потенціал для розвитку критичного мислення із застосуванням STEM-технологій учнів початкової школи мають уроки з предмета «Я досліджую світ», де учні повинні вміти висувати власні гіпотези, аналізувати та самостійно досліджувати процеси, що відбуваються у навколишньому середовищі.

Про активне впровадження STEM-освіти в освітній процес шкіл по всьому світові свідчить як праці зарубіжних (George Lucas, Georgette Yakman), так і вітчизняних учених (О. Коршунової, С. Галата, І. Василяшко, Н. Морзе, С. Горбенко, О. В. Барна та інші).

Критичне мислення визначається як здатність людини самостійно мислити. Воно допомагає мати свій індивідуальний погляд на певні процеси та явища, уміти аргументувати свою точку зору та керуватись логікою при розв'язанні проблеми.

Розвитку критичного мислення сприяють інтерактивні технології навчання. Серед яких особливе місце займає STEM-освіта. STEM-це напрям в освіті, який є інтегрованим, і дає можливість перевіряти все на практиці та застосовувати у реальному житті здобуті навички. Такі технології роблять урок набагато цікавішим та підвищують мотивацію учнів до навчання.

Прикладом використання STEM-освіти на уроках з предмета «Я досліджую світ» є LEGO-технології, STEM-екскурсії, технології «асоціативний куш», «мозковий штурм» та інші. Так, LEGO-технології у курсі «Я досліджую світ» може використовуватись як гра, так і слугувати абстрактною моделлю чогось. Наприклад, щоб проілюструвати озера, моря, річки України.

Отже, використання STEM-технологій на уроках з предмета «Я досліджую світ» має велике значення, оскільки дозволяє виконати завдання курсу та сприяє розвитку критичного мислення учнів.

Формування екологічної компетентності в учнів молодших класів

Літкевич Єлизавета

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н. М. Смолянчук

За умов погіршення екологічної ситуації в Україні зі всією гостротою постає питання про підвищення рівня екологічної освіченості підростаючого покоління, що дозволить сприяти формуванню свідомого людського ставлення до навколишнього природного середовища, прояву активності та ініціативності у процесі природоохоронної діяльності, визначенню допустимої межі впливу на неї, пошуку шляхів гармонійних взаємовідносин між людиною та природою. Посилена увага до екологічної освіченості зумовлена й тим, що у Концепції національно-патріотичного виховання (ред.2022р.) особливий акцент зроблено на вихованні екологічної культури особистості громадян України.

Ключові питання становлення та розвитку екологічної освіти висвітлені у роботах І. Абалкіна, С. Куркуленко, Л. Курняк, Г. Марченко, І. Моткіна, Н. Науменко, В. Процюк, В. Хоменко та інші.

Результатом правильно організованого процесу екологічного виховання буде екологічна компетентність, що представляє собою підготовленість і здатність людини до практичного вирішення екологічних завдань, наявністю у неї низки особистісних якостей у поєднанні з необхідним запасом знань і умінь ефективно діяти у проблемних ситуаціях.

Формування первинних підвалин екологічної компетентності доцільно починати ще у дошкільному віці та активно продовжувати цю діяльність у початковій школі. Засвоєні на достатньому рівні екологічні знання будуть сприяти формуванню екологічної свідомості у молодших школярів, що виступає регулятором екологічної діяльності з оптимізації взаємовідносин у системі «природа – суспільство», та є важливим компонентом екологічної культури.

Екологічне виховання у ЗЗСО реалізується на кожному освітньому рівні, враховуючи індивідуальні та вікові особливості здобувачів. При роботі з учнями початкової школи, найбільш доцільним є емоційно-естетичне сприйняття природного середовища. Завдання вчителя – врахувати цю особливість та оптимально поєднати освітні завдання з найбільш доцільними формами і методами навчання та виховання.

Екологічне виховання у початковій школі реалізовується за наступними напрямками:

- 1) через зміст кожної з навчальних дисциплін, наповнювати уроки екологічно спрямованим змістом, посилювати міжпредметні зв'язки;
- 2) долучати учнів до позаурочної роботи (націленої на вивчення та збереження навколишнього природного середовища, конкретної практичної діяльності);
- 3) через дослідницьку діяльність (участь у проєктах);
- 4) проведення тематичних тижнів, екологічних вікторин, виставок малюнків;
- 5) просвітницька робота з батьками.

Самоконтроль як складова здатності учнів до самостійної навчальної діяльності

Христосєва Софія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Л. І. Титаренко

Розвиток сучасного освітнього процесу Нової української школи зумовив переорієнтацію на компетентнісне навчання та спонукав до перегляду основних підходів до формування уміння вчитися впродовж життя. Для того, щоб учень досяг навчальної самостійності, потрібно навчити його контролювати свою навчальну діяльність, вміти знаходити причини помилок та мати навички їх усунення. Важливим компонентом навчальної діяльності є самоконтроль.

Розкриваючи сутність самоконтролю, А. Линда відзначає, що самоконтроль передбачає з'ясування мети діяльності, ознайомлення з кінцевим результатом і способами його здобуття; звірення ходу роботи і отриманого результату зі зразками; оцінка виконаної роботи і аналіз допущених помилок, їх причин; коригування роботи на основі даних самооцінки і самоаналізу. Науковці розрізняють попередній (випереджальний), проміжний (поопераційний) і підсумковий види самоконтролю. Об'єктом попереднього самоконтролю є все те, що ще не вступило у фазу безпосереднього здійснення, реалізації. Важко переоцінити роль попереднього самоконтролю для запобігання можливих помилкових рішень, дій. Поточний самоконтроль спрямований на перевірку правильності проміжних результатів. Підсумковий самоконтроль допомагає відповісти на основне запитання: чи досягнута поставлена мета. Самоконтроль виконує наступні функції: перевірна – характеризується наявністю навички контролювати у власній діяльності кожен дію; оцінна – полягає в умінні оцінювати дії своєї діяльності відносно правильності або неправильності виконання; регулююча – характеризується умінням прийняти рішення в необхідності коригування своєї діяльності відповідно до поставленої мети.

Формування самоконтролю - тривалий процес, він передбачає постійне виконання певних дій: з'ясування учнями мети діяльності та початкове ознайомлення з кінцевим результатом і способами його отримання, з якими вони будуть порівнювати застосовувані ними прийоми роботи і отриманий результат; увага до результатів своєї роботи, її умов, прийомів; порівняння ходу роботи і досягнутого результату із зразками; встановлення причин недоліків; виправлення помічених недоліків. У процесі навчання здійснюється поступовий перехід від самоконтролю за зовнішнім зразком до самоконтролю без допомоги ззовні, тобто з опорою на отримані знання. Змінюється і якість самоконтролю. Якщо в першому класі він носить результативний характер, то в третьому і четвертому – самоконтроль все більше стає випереджувальним.

Отже, проблема формування самоконтролю в учнів початкових класів є досить актуальною і значущою. Процес формування самоконтролю ґрунтується на мотиваційному і процесуальному компонентах учіння, тобто виховання потреби якісно виконувати й перевіряти будь-яку роботу і навчання спеціальних прийомів самоконтролю.

**Місце курсу «Дизайн та технології»
в освітньому процесі початкової школи в умовах воєнного стану**

Цілуйко Катерина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н. М. Смолянчук

Дизайн та технології – один з найулюбленіших уроків молодших школярів. Вони відчують велику цікавість та отримують естетичне задоволення у процесі занять ручною працею. Однак крім дитячих вподобань, уроки дизайну та технологій позитивно впливають на розумовий розвиток молодших школярів (задіюючи усі психічні процеси), саме під час цих уроків реалізуються різні напрямки виховання: моральне, естетичне, патріотичне, екологічне та навіть економічне виховання.

Про роль ручної праці у розвитку дитини писали такі видатні педагоги, як Д. Закатнов, О. Коберник, В. Левківський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. Педагоги підкреслюють, цей навчальний предмет сприяє всебічному розвитку дитини та є дуже важливим. У процесі створення виробу в учнів розвивається координація рухів тіла, сила, посидючість.

Вимушений перехід (в умовах воєнного стану) ЗЗСО у 2022 році на дистанційне навчання, викликав певні труднощі з проведенням уроку «Дизайн і технології», що зумовлені: неналежним забезпеченням дітей матеріалами; труднощами спостереження за поетапним виконанням виробу; ускладненням умов реалізації індивідуального підходу до учнів; складністю здійснення контролю за дотриманням правил безпечного поводження з інструментами та інше.

У серпні 2022 року Міністерство охорони здоров'я України опублікувало оновлений Санітарний регламент для ЗЗСО, у якому зазначено, що «...В умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації іншого характеру безперервна тривалість навчальних занять при організації дистанційного навчання у синхронному форматі не повинна перевищувати...» 60 хв (2 заняття по 30 хв або 3 заняття по 20 хв) - для учнів 1-2 класів; 90 хв (2 заняття по 45 хв або 3 заняття по 30 хв). Виходячи з умов Санітарного регламенту вчителі розставляли певні пріоритети, щодо дисциплін, які проводитимуть синхронно, а які асинхронно.

Як показало наше опитування вчителів Краснокутського ліцею №1 та №2, у якому взяло участь 16 учителів початкової школи – пріоритети виявилися не на користь предмету «Дизайн і технології». Абсолютно усі вчителі прийняли рішення проводити це заняття в асинхронному режимі (надсилали презентації з технологічними картками), натомість надали перевагу урокам «Математика», «Українська мова», «Я досліджую світ». Як результат частина дітей не виконували або неналежно виконували завдання з «Дизайну та технологій».

Рішення цієї проблеми вбачаємо у чергуванні уроків «Дизайн і технології» з іншими уроками (проведення хоча б раз на 2 тижні у синхронному режимі), або ж альтернативним рішенням може стати відеозапис поетапного виконання роботи вчителем з подальшою презентацією (зокрема за допомогою ресурсу Canva).

Секція 3. Актуальні питання філологічної освіти

Використання усної народної творчості як важлива умова розвитку навичок мовленнєвої діяльності

Баранцевич Кіра

Науковий керівник – викладач Г. В. Левандовська

Розвиток мовленнєвої діяльності є одним із найважливіших аспектів під час роботи зі школярами молодшого віку. А усна народна творчість є одним із найпотужніших засобів, який позитивно впливає на розвиток мовлення дітей. Проблеми навичок мовлення, як і вивчення усної народної творчості, є постійною складовою педагогічної діяльності. Тому вони обґрунтовано об'єднанні задля вирішення проблемних питань методик викладання в початковій школі.

Ушинський К.Д. надавав усній народній творчості особливого значення під час розвитку мовлення школярів молодшого віку. У педагогічній спадщині Сухомлинського В.О. значне місце займають питання розвитку українського мовлення дітей. Рубінштейн С.Л., Виготський Л.С., Богуш А.М. також займалися проблемами вивчення та становлення мовлення дітей різного віку. Ушинський К.Д. наголошував, що казки сприяють засвоєнню всіх форм мови, які дають можливість виробити у дітей власні мовленнєві навички під час розповіді. Мова усної народної творчості містить прекрасні й прості зразки української мови, починаючи з виразної і точної форми висловлення, закінчуючи яскравими епітетами, метафорами, гіперболами та порівняннями. Розмаїття зображувально-виразних засобів важко переоцінити, коли мова йде про розвиток мовленнєвої діяльності. Важливе місце займає і чуттєво-емоційний аспект. Усна народна творчість викликає багато емоцій, тому дуже важливо, щоб дитина щиро відчувала їх, розуміла суть, істину та причини їх виникнення. Адже тоді набагато легше відтворити красивим, відвертим, влучним словом свою думку, аніж просто і сухо переказати текст.

Для того, щоб з'ясувати стан досліджуваної проблеми нами було проведено анкетування вчителів початкової школи м. Харкова. Під час аналізу відповідей на три запитання було встановлено, що 85% вчителів на своїх уроках використовують усну народну творчість, а саме: приказки, прислів'я та загадки. 65% респондентів відповіли, що майже під час кожного уроку у початковій школі використовують прислів'я. 45% респондентів зазначили, що під час уроків розвитку мовлення пропонують дітям загадки та скороговки.

Отже, аналіз методичної та наукової літератури, анкетування вчителів початкової школи дає змогу зробити висновок, що проблема використання усної народної творчості на уроках з розвитку мовлення займає одну з найважливіших проблем навчання та виховання підростаючого покоління. Цілеспрямоване та вдале використання загадок, прислів'їв, скороговок та казок під час уроків з розвитку мовлення допоможе розвивати словниковий запас дітей, збагачувати їх мовлення та розвивати навички мовленнєвого спілкування.

Культура мовленнєвого спілкування як основа формування толерантності молодших школярів

Заліська Анна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук К. С. Гнатовська

Проблема виховання культури мовленнєвого спілкування у молодших школярів є достатньо вивченою, однак сьогодні набуває особливої актуальності на тлі зниження загальної культури, нездатності вирішувати конфлікти та висловлювати власну точку зору за допомогою адекватних вербальних засобів. Вивчення особливостей мовленнєвого спілкування молодших школярів як форми прояву толерантності пов'язане зі збільшенням у закладах освіти мультикультурних груп, упровадженням інклюзивної освіти. Дитина, що навчається поруч з однолітками інших національностей або з дітьми із особливими освітніми потребами має не тільки навчитися виявляти толерантність, як вміння співпереживати, розуміти, стримано й шанобливо ставитися до інших дітей, але й уміти висловити це за допомогою різних форм спілкування. Питання комунікативного та мовленнєвого розвитку особистості розроблялися дослідниками Г. Баллом, І. Бехом, О. Джежелей, А. Ємець, О. Коваленко, Г. Костюком, І. Купіною, Т. Піроженко, Л. Ткаченко та іншими. Питання формування толерантності досліджувалося у працях Я. Коменського, Я. Корчака, А. Макаренка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Р. Штайнера та інших. Культура мовленнєвого спілкування у контексті толерантного ставлення – одна з найгостріших проблем як у школі, так і в суспільстві загалом. Навіть усвідомлюючи, що всі різні, що потрібно сприймати іншу людину такою, якою вона є, діти не завжди поведуться коректно і ввічливо. Важливо бути делікатними стосовно один до одного, що зазвичай дається нелегко. Толерантне ставлення до інших має формуватися саме в молодшому шкільному віці, адже в цей період закладаються основи спілкування в колективі, у процесі виконання спільних завдань та прийняття рішень. Саме з молодшого шкільного віку потрібно виховувати в дітей толерантність, повагу та терпимість до оточуючих. Але для цього необхідно створити певні умови, де кожен, незалежно від його ролі, статусу, характеру, темпераменту, віку, відчував би свою значущість і необхідність в єдиному, злагодженому процесі співпраці на всіх рівнях. Мовленнєве спілкування як форма прояву толерантності молодших школярів є основою для використання дитиною нормативно прийнятих мовленнєвих засобів, які виражають адекватну позитивну реакцію у відповідь, позицію дитини до різних об'єктів (суб'єктів) толерантного ставлення.

Отже, сформованість у молодших школярів нормативно прийнятих засобів мовленнєвого спілкування залежить від рівня сформованості толерантності загалом. Тому формування толерантності у дітей молодшого шкільного віку має здійснюватися паралельно із формуванням правил мовленнєвого спілкування.

Формування навичок зв'язного мовлення (робота з текстом) на уроках української мови в НУШ

Кравцова Анна

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцен Н. М. Чернушенко

Навчання рідній мові, як початковий етап вивчення її структури, неможливе без оволодіння структурою тексту і його елементами, а головне – його використання на практиці, тобто практична робота з ним, на уроках та в життєвих ситуаціях. Саме така цілеспрямована робота забезпечує більш ефективне засвоєння мовних явищ, наочно показуючи особливості їх функціонування у мовному потоці. Систематичне використання текстового матеріалу поступово знайомить дітей з характерними особливостями зв'язних висловлювань, і, отже, готує до розуміння чужих і створення власних текстів.

Формування навичок та розвиток зв'язного мовлення є головним аспектом розвитку культури мовлення дітей. Одним із головних завдань для вчителя є навчити учнів працювати з текстом, логічно, докладно, ґрунтовно чи стисло викладати тексти різних типів мовлення; знаходити правильно головну думку тексту, ділити його на логічно завершені частини, визначати види текстів і їх структуру. Для оволодіння мовою в усіх особливостях і виявах необхідне мовне середовище, яке створюється в школі і, передусім, на заняттях української мови. Вирішальну роль у створенні такого середовища відіграє продумана система навчально-тренувальних вправ. Виділяють такі основні чотири групи вправ: інформаційно-змістові; структурно-композиційні; лексико та граматико-стилістичні; редагування. *Інформаційно-змістові* вправи забезпечують оволодіння змістовою складовою тексту, вчать орієнтуватися в умовах спілкування, добираючи матеріал для висловлювання, усвідомлювати висловлювання та розкривати їх тему і мету, визначати основну думку тексту. У процесі виконання цих завдань діти приходять до розуміння смислової цілісності тексту як його основної ознаки. *Структурно-композиційні* вправи підпорядковані розвитку вмінь систематизовувати зібраний матеріал, відділяти головне від другорядного, намічати опорні моменти висловлювання, добирати і виділяти потрібні засоби для зв'язку речень і частин зв'язного цілого, членувати текст на логічно завершені частини. Одним з ефективних прийомів, що допомагає дітям усвідомити зв'язність тексту як його суттєву ознаку, є відновлення деформованих висловлювань. Великої уваги також надається таким вправам, як: поділ тексту на логічно закінчені частини, стисла передача їх змісту, складання зачину чи заключної частини до основної, редагування з метою усунення неоправданих повторів тощо. *Лексико та граматико-стилістичні* вправи підводять учнів до розуміння, що добір слів, синтаксичних конструкцій зумовлюються темою і основною думкою тексту. Діти вчаться вживати найбільш доцільні мовні засоби для вираження своїх думок. Спостерігають за функціонуванням граматичних засобів у мовленні, їх роллю в передачі інформації, створенні художнього образу; знаходять кращі мовні варіанти для точного вираження думки.

Про питання формування мовленнєвого етикету в українців

Левіна Тетяна

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Н. М. Чернушенко

Однією з важливих проблем, які постають при вивченні етнічних традицій етикету, є проблема семантики його символічної мови. Семантика етикетних знаків і текстів належить до одного з найменш досліджених розділів традиційної культури не тільки українців, а й усіх східних слов'ян. В етнографічних описах етикет постає найчастіше як досить невиразно окреслена сукупність приписів і заборон, організована рядом морально-етичних принципів (принцип ввічливості, гостинності, терпимості та ін.) Окремим елементам етикету даються часом ті чи інші пояснення, однак вони не складаються в систему й існують мовби окремо від поведінкової конкретики, причому питання про їх семантику, як правило, взагалі не ставиться. Цей висновок, зроблений дослідниками в результаті аналізу великого масиву матеріалів значною мірою відноситься до записів українських етнографів XIX – XX ст., у яких проблеми, пов'язані з вивченням побутового етикету, зокрема проблема семантики етикетних знаків і текстів, не виокремлювалися і не розроблялися. Стилїстика етикетної поведінки залежить від характеру ситуації. Так, нарізних полюсах розміщуються різнорідні комунікативні ситуації повсякдення і святкових урочистостей. Відповідно визначається і ступінь обов'язковості виконання етикетних правил та наслідки за їх порушення. Якщо реакцією на порушення етикетних правил у вирі повсякдення може бути просте зауваження, м'який чи жорсткіший осуд з боку громади, то порушення у знаковій ситуації, коли етикетні приписи набувають значення ритуалу, може розглядатися у площині моралі та звичаєвого права з усіма відповідними наслідками.

Людина традиційної культури користувалася готовим, апробованим упродовж століть набором найбільш раціональних стереотипів спілкування. Засвоюючи правила етикету, вона прилучалася до мудрих традицій народного мистецтва спілкування і позбавлялася потреби вигадувати заново схеми спілкування, доцільні в тій чи іншій комунікативній ситуації. Оволодіваючи комплексом етикетних знаків, людина засвоювала не тільки мудрість, а й поезію народного життя, адже не лише такі форми фольклору, як пісня, дума, народне оповідання, казка, легенда, а й форми етикетної поведінки сповнені поетичного змісту. Поведінкові стереотипи етикетного спілкування українців відбивають естетичний досвід народу, що й дозволяє говорити про красу форм спілкування у традиційній культурі.

Вироблені шляхом багатовікового відбору поведінкові стереотипи в узагальненому вигляді відбивають соціальний досвід народу. Засвоюючи норми етикетної поведінки, люди вбирають цей досвід поколінь. Таким чином реалізується одна з найважливіших функцій етикету – функція етнічної та соціальної ідентифікації. Етикет укорінений у моральних нормах і цінностях, котрі знаходять свій характерний вияв у формах поведінки того чи іншого етносу.

Англійський досвід залучення молодших школярів до читання

Левченко Анна

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент А. А. Ємець

Читання відіграє чи не найважливішу роль у розвитку дитини. Воно збільшує світогляд, розвиває уяву, удосконалює пам'ять, покращує грамотність та допомагає мислити.

Читання – це складне вміння, що вимагає зосередженості, докладання певних зусиль, особливо на початковому етапі формування навички. І коли технічний бік відходить на другий план, починає з'являтися задоволення від книжок, любов до читання. Щоб швидше прищепити дитині бажання поринути у світ літератури, учителі та батьки у всьому світі шукають ефективні методи та стратегії. Узагальнити позитивний досвід однієї з провідних в педагогічному напрямку країн – Великобританії залучення дітей до читання є метою нашого дослідження.

Англійські педагоги Аманда Хентон, Емі Грейтрекс, Джон Біддл, Лаура Аткинсон вбачають найбільш ефективним методом групове читання з родиною чи друзями, а завдання вчителя полягає в заохоченні учнів таким заняттям. Педагоги намагаються зробити процес читання неодноманітним, додають акторську гру і навіть спів.

У Великобританії щороку проводиться освітній конкурс «Літній читацький виклик» («Summer Reading Challenge»). Завдання цього конкурсу полягає в тому, щоб заохотити дітей віком від 4 до 11 років до читання під час літніх канікул, забезпечуючи багато розваг та допомагаючи запобігти літньому «провалу» в читанні. Існує також «Зимовий міні-виклик» («Winter Mini Challenge»), де метою є спонукання дітей продовжувати читати під час зимових канікул.

У початковій школі в Англії Castlefort Junior Mixed and Infant School педагоги переконані, що дитина має захоплюватися читанням. З цією метою застосовується програма Read Write Inc. Починаючи з малечку, дітей поступово залучають до читання книжок, написаних лише з використанням літер і слів, що були вивчені недавно. Потім вдома ці навички відпрацьовуються під час читання спеціально створених книжок.

Англійська школа, щоб надихнути дітей вчитися, використовує привабливість футболу. Програма читання «Зірки читання Прем'єр-ліги» («Premier League Reading Stars») пропонує різноманітні безкоштовні заходи та відеоматеріали, де відомі спортсмени пропагують читання.

Розмаїття програм, заходів, форм роботи, спрямованих на залучення і дітей, і дорослих до читання, які застосовуються у Великій Британії, дає позитивний результат – згідно з міжнародними дослідженнями, 70% англійців регулярно читають.

Роль фонетичної транскрипції у вивченні мовної системи

Лісничка Альбіна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Л. П. Ткаченко

Вивчення будь-якої мови починається з вивчення фонетики. Це розділ мовознавства, який вивчає звуковий склад мови, властивості й функції звуків, закономірності їх поєднання, фонетичні процеси, одиниці, засоби, інтонаційне оформлення мовлення. Під фонетикою також розуміють будову мови як єдності її фізіологічного (робота мовних органів), акустичного та значеннєвого аспектів. Особливе місце фонетики у мовній системі пояснюється тим, що вона досліджує не тільки мовну функцію, але й матеріальну сторону мовленнєвого процесу: роботу артикуляційного апарату, акустичну характеристику звукових явищ, їхнє сприйняття носіями мови. Саме завдяки фонетиці людина оволодіває правильною вимовою звуків, опановує навички грамотного усного мовлення. У розділі мовознавства про звуки вивчаються фонетичні закони, що керують регулярними змінами звукових одиниць, їхніх чергувань, спрощень, сполучень.

Фонетична транскрипція дозволяє відобразити індивідуальне співвідношення між звуком і символом, що дуже важливо для розуміння правописних принципів. Разом з тим фонетична транскрипція дозволяє вийти за межі правопису, досліджувати відмінності у вимові конкретних територіальних різновидів (діалектів) у межах конкретної мови та виявити зміни у вимові, які можуть статися з плином часу. Завдяки фонетичній транскрипції ми засвоюємо правильну вимову звуків, слів, вчимося дотримуватися орфоепічних мовних норм, транслюємо іншим грамотне мовлення, засвоюємо співвідношення між звуками й буквами, що створює основи для нормативного писемного мовлення й вивчення інших розділів мовознавства.

Фонетична транскрипція (також можливі варіанти: фонетичне письмо та фонетична нотація) – це запис мовних звуків за допомогою спеціальної знакової системи. Для транскрипції прийнято такі умовні позначення: дужка на позначення буквосполучень, що читаються як один звук, знакові позначки м'якого чи пом'якшеного приголосного, подовженого звука, що на письмі передається подвоєними літерами. Текст записаний у фонетичній транскрипції беремо у квадратні дужки, усі слова пишемо з малої літери. Фонетична абетка відрізняється від звичайної, наприклад не вживаємо букви Я, Ю, Є, Ї, Ъ, Щ. Існує також міжнародний фонетичний алфавіт (МФА), фонетичне відображення звуків усіх мов світу на основі латинського алфавіту.

Отже, роль фонетичної транскрипції у вивченні мовної системи полягає у формуванні чітких уявлень про співвідношення між буквами й звуками, що сприяє розвитку грамотного усного мовлення, у створенні передумов для формування орфографічної грамотності та вивчення всіх розділів мовознавства. Ці знання надзвичайно важливі в роботі вчителя початкових класів, бо саме він є взірцем для наслідування у процесах формування досконалого й грамотного мовлення.

Порівняльне вивчення методів сторітелінгу та евристичної бесіди як методів проведення уроків в початкових класах

Міланіна Анастасія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент А. А. Ємець

Сьогодення вимагає від держави й суспільства нових рішень в усіх галузях, зокрема, в освітній. Оскільки зараз діти багато часу проводять в Інтернет-мережі, для вчителя актуальним постає питання зацікавлення учнів навчанням, що змушує його шукати нові, більш ефективні психолого-педагогічні підходи та методи проведення уроків.

Ми зосередили свою увагу на сторітелінгу як технології, на яку освітяни покладають багато сподівань, вбачаючи в ній вирішення багатьох проблем. Завдання наукової роботи полягає у здійсненні теоретичного аналізу наукової літератури з питань застосування сторітелінгу та евристичної бесіди як провідних методів навчання в початковій школі в умовах НУШ (Нової української школи).

Поняття «сторітелінг» (з англ. story – історія, telling – розповідати) вперше використав англійський підприємець Девід Армстронг у 1992 році у своїй книзі «MBSA: Managing by Storying Around». Він вважав, що донести думку легше саме через розповідь історії. У педагогіці цей метод почав впроваджуватися ще з кінця ХХ ст. Поняття «сторітелінг» як донесення інформації шляхом цікавих сюжетних (зворушливих чи смішних) історій досліджували такі педагоги-вчені, як Н. Бондаренко, Н. Калюжка, Н. Самойленко, Б. Робін, Е. Ердоган, Х. Кескін. В основі психолого-педагогічної теорії сторітелінгу покладене переконання, що людське сприйняття базується на певному колі ситуацій, які впливають на повсякденне життя.

Оскільки сторітелінг – комунікативна технологія, то дуже важливо побачити її специфічні відмінності у порівнянні із методами, які мають схожу основу, наприклад, евристичною бесідою.

Евристична бесіда (з грец. «знаходжу, винаходжу») – метод навчання, де вчитель запитаннями підштовхує учнів до формулювання нових висновків, відповідей, використовуючи наявні знання. Уперше цей метод увійшов в ужиток як “сократична бесіда”, від імені Сократа – філософа, який вів з учнями бесіди, що мали мету з'ясування істини розумом учня. До такого шляху навчання закликав і німецький педагог А. Дістервег, бо цей метод, на його думку, забезпечує особисті роздуми, вивчення, дослідження.

На відміну від евристичної бесіди, сторітелінг побудований на вмінні педагога скласти цікаву та інформативну історію і донести її до слухача. Метод евристичної бесіди у свою чергу базується на вмінні будувати конструктивний діалог з різними учнями, зорієнтований на розвиток логічного мислення.

Отже, обидва методи продуктивні для навчання дітей в умовах НУШ. Хоча можна припустити, що для початкової школи сторітелінг буде цікавішим способом отримання знання, бо більше враховує вікові особливості школярів.

Сприймання поняття «герой» сучасними учнями початкової школи

Руденко Діана

Науковий керівник – викладач Г. В. Левандовська

На сучасному етапі розвитку освіти актуальним залишається питання героїко-патріотичного виховання учнів. У важкий для України час ця проблема набуває нового значення, у молодших школярів з'являються нові герої для наслідування, нові уподобання та пріоритети. Неабияка роль в цьому процесі відводиться школі, яка має стати осередком становлення патріота України, готового самовіддано розбудовувати незалежну, демократичну державу, дбати про її національну безпеку, підвищення добробуту людей, сприяти єднанню українського народу та встановленню миру й злагоді в суспільстві.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що проблемами, в яких розглядається розуміння дітьми характеру літературного героя і мотивів його поведінки, займалися Б.Д.Прайсман, Т.В.Рубцова, О.Є.Сверстюк, Л.М.Салтикова, Л.М.Рожина. В окремих працях розглядається розуміння образу літературного героя через особливості його зображення (О.М.Нікіфорова, С.М.Єсін, Р.В.Піхманець, О.Л.Вечірко, К.І.Гнатенко та інш.). Аналіз наукової літератури показав, що серед вчених немає єдиного погляду на проблему формування позитивного образу-героя в початковій школі.

Для того, щоб вчитель міг чітко усвідомлювати рівень володіння поняттями «герой», «героїчне» нами було проведено анкетування учнів 3-5 класів ЗЗСО м.Харкова загальною кількістю 110 респодентів. Школярам було запропоновано дати відповідь на 3 запитання, а саме: «Хто такий герой?», «Наведи приклади справжніх героїв» та «Які художні твори ти читав про героїв?». Під час аналізу відповідей 95% учнів відповіли, що «герой – це людина, яка захищає, вона мужня, смілива і нічого не боїться» і 5% відзначили, що герой – це персонаж літературних творів. Аналізуючи відповіді на друге питання, нами визначено, що 90% дітей справжніми героями вважають військових, пожежників, поліцейських, лікарів, козаків, 5% школярів - пес Патрон і 5% - герої коміксів та художніх фільмів, серед яких Спайдермен, Бетмен, Супермен та інші. Під час аналізу відповідей на третє питання встановлено, що 80% учнів 3-5 класів не читали художніх творів про героїв, 10% школярів читали твори про Гаррі Поттера, про козаків та казки про Котигорошка, 10% опитаних - планують у майбутньому прочитати.

З метою розширення уявлень учнів про героя необхідно розпочинати з таких творів художньої літератури, в яких чітко визначений головний герой. Однією з найважливіших умов успішної роботи над образом героя є цілісне сприйняття всього твору, тому що під час першого знайомства з твором виникає лише загальне розуміння змісту і зароджується ставлення до подій, фактів. А вже під час детальної, послідовної роботи в учнів формується певний образ, усвідомлюються мотиви його поведінки та формується певне позитивне ставлення. Ефективними прийомами такої роботи є: розповідь вчителя, пізнавальні бесіди, метод проекту та інсценування.

Удосконалення звуковимови молодших школярів засобами українського фольклору

Синєпупова Аліса

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Л. П. Ткаченко

Опанування мовлення починається із формування правильної звуковимови. Цей процес залежить від багатьох узаємопов'язаних факторів, а саме утворення мовних звуків із роботою центральної нервової системи та досконалим розвитком артикуляційного апарату. Саме дихальний, голосоутворювальний і звукотворчий відділи мовного апарату забезпечують чітку артикуляцію звуків і, як наслідок мовлення зрозуміле іншій людині. Однак лише незначна частина дітей може відразу засвоїти складні процеси звуковимови чи самотужки усунути вади мовлення. В останні десятиліття чисельність дітей, що мають певні вади мовлення катастрофічно зростає. Варто зауважити, що існує ряд нозологій, що передбачають роботу дитини в аспекті формування правильної звуковимови виключно з фахівцями (логопедами, дефектологами, олігофренопедагогами, неврологами), однак є порушення звуковимови, які можливо усунути шляхом постійних тренувань та засобами традиційних технологій мовленнєвого розвитку дитини.

До традиційних порушень звуковимови в дітей дошкільного і молодшого шкільного віку можна віднести такі групи звуків – свистячі, шиплячі, сонорні (губні, зубні, передньопіднебінні), дзвінкі й глухі (губні, зубні, передньопіднебінні, задньоротові). Надзвичайно важливо, щоб діти мали зразки для наслідування, чули грамотне й досконале мовлення дорослих. Крім зразків для наслідування дорослі мають розвивати артикуляційну базу та зміцнювати мовленнєвий апарат дитини. У таких ситуаціях на допомогу приходять відповідні артикуляційні вправи та спеціально дібраний дидактичний матеріал. Дієвим арсеналом для удосконалення звуковимови у молодших школярів є усна народна творчість, що дозволяє враховувати вікові особливості дитини й має легкі для розучування та запам'ятовування ритми.

У якості дидактичного матеріалу, що дозволяє удосконалювати звуковимову можна використовувати український фольклор: забавлянки, потішки, заклички, примовки, скоромовки, чистомовки, загадки, спотиканки, колискові, лічилки, дражнили і мирилки. Ці невеличкі за обсягом віршовані твори склалися впродовж століть і мали на меті створити розвивальне середовище, у якому діти удосконалювали мовлення, пам'ять, спостережливість, фантазію та вчилися взаємодіяти одне з одним, мирно вирішувати конфлікти, організовувати гру. Чистомовки спеціально були створені для відпрацювання правильної вимови конкретного звука чи групи звуків, які зазвичай викликають проблеми [ш, ч, ж, с, р, л, м]. За допомогою фольклору навчання набуває форми гри, у якій навіть складні артикуляційні вправи стають частиною веселого дійства, зникає напруга, підвищується змагальний дух. Такий підхід забезпечує ефективність навчання.

Розмаїття письменників, твори яких наявні в чинних підручниках «Літературне читання»

Суслowa Юлія

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент А. А. Ємець

На уроках літературного читання розпочинається системне знайомство дітей з творами дитячої літератури, формується первинне уявлення про письменника-автора твору. У чинних підручниках подано обов'язкове коло читання, із яким знайомляться учні і з яким має бути добре обізнаний учитель.

Метою нашого дослідження було визначити розмаїття авторського складу в одному з популярних комплектів підручників з читання (автор-упорядник О. Вашуленко, 2-4 класи, 2019, 2020, 2021).

Загальна кількість творів у підручнику для 2 класу – 63, подано творчість 49 авторів, з них переважна більшість 47 – вітчизняні та 2 – зарубіжні (канадський і російський). Проведений аналіз показав, що серед письменників, з творами яких знайомляться другокласники переважають поети (25 авторів), значна кількість авторів, які працюють і в прозі, і в поезії (18), найменше прозаїків (6). Творчість більшості авторів (37 письменників, що складає 75% загальної кількості авторів у підручнику) представлено тільки одним твором, відповідно розраховувати, що учнів легко їх запам'ятають, неможливо. У навчальній книзі 11 авторів подані двома творами і тільки К. Перелісна чотирма.

У підручнику для 3 класу – 62 твори, подано творчість 46 авторів, з яких 42 – вітчизняний, 4 – зарубіжних (давньогрецький, в'єтнамський, німецький, канадський). Поетів найбільше – 24, тих, хто працює і в прозі, і в поезії – 12, прозаїків – 10. Творчість більшості авторів (35) представлена одним твором. Представлено 35 авторів, що складає 57% від усіх творів. Також представлено 4 твори Грицька Бойко, по 3 твори Л. Глібова та А. Григорука.

Загальна кількість творів у підручнику для 4 класу – 49. У ньому подано творчість меншої кількості письменників, порівняно із попередніми класами – 39, з них більшість (34) – вітчизняні, а 5 – зарубіжні (шведський, давньогрецький, канадський, польський, англійський). Цей підручник не є виключенням, найбільше представлено творів поетів (22), трохи менше тих, хто працює і в прозі, і в поезії (12), а найменше представлено прозаїків (5). Творчість більшості авторів (31) представлена одним твором, найбільше подано творів (4) А. Майданюк, по 2 твори: Г. Малик, Т. Кузьменко, Л. Костенко, А. Качана та Л. Глібова.

Порівняльний аналіз складу підручників показав, що є автори (переважно поети), які зустрічаються в підручниках комплекту упродовж початкової школи: Д. Білоус (3-4 класи), В. Довжик (3-4), А. Качан (2-4), Л. Костенко (2-4), А. Костецький (2, 4), Олександр Олесь (3-4), В. Сухомлинський (2-3), Леся Українка (2-3), Т. Шевченко (2-3), Н. Умеров (2, 4). Відповідно можна розраховувати на те, що в учнів сформуються початкові уявлення про деяких письменників. Однак для того, щоб рівень обізнаності учнів про авторів дитячої літератури був вищим, учителю треба докласти значних зусиль.

Підручник як засіб формування читацької компетентності третьокласників

Тагієва Фатіма

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О. М. Коваленко

Сучасна початкова школа покликана створити передумови для формування кваліфікованого читача, спроможного орієнтуватися в колі дитячої літератури і обирати книжку відповідно до власної потреби, свідомо читати і отримувати задоволення від цієї діяльності. Реалізація завдань формування кваліфікованого читача відповідно до пріоритетів сьогодення ґрунтується на засадах компетентнісного підходу до навчання, що передбачає набуття учнями читацької компетентності.

За визначенням О.В. Вашуленко, читацька компетентність молодшого школяра – це «комплекс читацьких знань, умінь і навичок, ціннісних ставлень, які надають можливість учневі свідомо здійснювати пошук книг...» та самостійно відбирати інформацію для вирішення навчально-пізнавальних завдань. Вона виявляється у рівні сформованості повноцінної навички читання, розуміння текстів різних жанрів (відповідно до віку учнів), наявності особистісних ціннісних суджень щодо прочитаного. Читацька компетентність поєднує в собі когнітивний, комунікативний, ціннісний, діяльнісний особистісно-творчий компоненти.

Одним із важливих засобів формування в учнів читацької компетентності є підручник. Розглянемо можливості реалізації цього завдання на прикладі підручника «Літературне читання» для 3 класу авторів А.А. Ємець та О.М. Коваленко. Підручник містить 4 великих розділи «Знайомство з народною творчістю», «Твори видатних українських письменників давніх часів», «Твори відомих українських письменників, які в дитинстві читали твої бабусі та дідусі», «Твори сучасних українських письменників». Перший розділ знайомить дітей з творами усної народної творчості різних жанрів: казками (про тварин і чарівними), лічилками, скоромовками, загадками тощо, а також з авторськими творами, написаними за мотивами народних. У другому розділі в доступній для третьокласників формі подається інформація про життя Т.Г. Шевченка, І.Я. Франка, Лесі Українки, пропонуються для читання твори цих письменників. Третій розділ знайомить учнів з творчістю українських дитячих письменників ХХ сторіччя. У ньому виділено два підрозділи: 1) твори про дітей і 2) науково-художні вірші, казки, оповідання. Четвертий розділ містить твори сучасних письменників. У підручнику в цікавій для дітей формі (через розкриття тасмниць) подається теоретичний матеріал. Підручник націлює учнів не лише на читання вміщених у ньому творів, а й спонукає до самостійного пошуку книжок авторів, з творчістю яких знайомилися на уроці. Методичний апарат підручника націлює вчителя і учнів на обговорення прочитаних творів.

Таким чином, послідовна і цілеспрямована робота з цим підручником дозволить створити важливі передумови для формування читацької компетентності третьокласників.

Шляхи розвитку усного українського мовлення першокласників в умовах білінгвізму

Толмачова Ірина

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О. М. Коваленко

Виклики сьогодення, пов'язані з військовою агресією Росії, створили в суспільстві передумови для більш мотивованого вивчення української мови. Початкова школа відіграє важливу роль у формуванні мовної особистості, здатної вільно володіти державною мовою. Особливо це стосується закладів освіти, де українська мова вивчається як друга. Це пов'язано з тим, що до таких шкіл приходять діти, які в повсякденному житті в переважній більшості лише частково розуміють українську мову, але не спілкуються нею. Тому надзвичайно важливо в першому класі створити передумови для розвитку в учнів усного українського мовлення. Реалізація цього завдання передбачає застосування комплексного підходу до мовленнєвого розвитку на фонетичному, лексичному, граматичному рівнях і на рівні тексту.

Важливою передумовою опанування усного мовлення є створення на уроці мовленнєвого розвивального середовища, яке забезпечується установкою на спілкування державною мовою, залученням учнів до сприйняття зразкового мовлення вчителя і творів української дитячої літератури.

Провідна роль також має відводитися збагаченню лексичного запасу учнів, оскільки слово є основною одиницею мови. Засвоєння лексики має відбуватися за тематичним принципом. Це дасть можливість дітям під час спілкування на задану тему свідомо використовувати виучувані слова, вживаючи їх у різних граматичних формах, що сприятиме розвитку чуття української мови. Засвоєння нової лексики також передбачає оволодіння учнями навичками орфоепічної вимови. Особливу увагу необхідно приділяти звукам, вимова яких є для учнів складною внаслідок того, що відрізняється від вимови подібних звуків у засвоєній раніше мовній системі.

Ефективність навчальної роботи значною мірою залежить від матеріалу, вміщеного в підручнику. Розглянемо можливості реалізації поставлених завдань на прикладі підручника «Українська мова для 1 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням російською мовою» авторів О.М. Коваленко та Ю.М. Тельпуховської. За рік учням пропонується засвоїти 70 лексичних тем. Автори чітко окреслили словниковий мінімум для опрацювання на кожному уроці. На всіх уроках (з вивчення нового матеріалу (70 уроків), з повторення (21), з розвитку зв'язного мовлення (4) передбачений матеріал для слухання (вірші, казки, оповідання, розповідь вчителя за ілюстраціями) і пропонуються завдання на розвиток діалогічного і монологічного мовлення учнів (складання речень, діалогів, зв'язних розповідей). Запропоновані в підручнику дидактичні ігри спрямовані на розвиток фонематичного слуху, відпрацювання орфоепічної вимови, удосконалення граматичної правильності мовлення. Отже, цілеспрямоване використання матеріалів підручника сприятиме розвитку усного мовлення першокласників.

Особливості вивчення розділу «Будова слова» на прикладі аналізу сучасного підручника з української мови для 3 класу

Улезкіна Світлана

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О. М. Коваленко

Вивчення теми «Будова слова» відіграє важливу роль у формуванні в учнів мовної і мовленнєвої компетентностей, оскільки сприяє збагаченню й уточненню словника дітей; формує в них свідоме ставлення до способів творення нових слів і форм того самого слова; привертає увагу до фонетичних особливостей, пов'язаних з чергуванням звуків у коренях слів; забезпечує оволодіння правописними навичками, формування яких спирається на уміння визначати частини слова; сприяє розвитку логічного мислення і мовлення, формуванню інтересу до уроків мови.

Однак, під час засвоєння цієї теми учні стикаються з багатьма труднощами, серед яких науковці (Н.О. Воскресенська, Т.Ф. Потоцька та ін.) виділяють такі: неуміння розрізняти споріднені слова і слова з омонімічними коренями (малюк і малюнок); у споріднених словах неправильно визначають корінь внаслідок того, що не враховують чергування звуків (школа і шкільний мають спільну частину шк); не розрізняють спільнокореневих слів і форм того самого слова (книга і у книзі вважають спільнокореневими словами); припускаються помилок під час виділення префіксів і суфіксів через те, що не можуть відділити їх від кореня (у слові загадка визначають корінь загад, добираючи споріднені слова загадати, загадковий, загадочка). Попередити виникнення цих труднощів або подолати їх у разі появи покликані дидактичні вправи, вміщені в підручниках з української мови. Оскільки тема «Будова слова» є провідною в третьому класі (на її вивчення відводиться 14 параграфів), проаналізуємо підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти «Українська мова та читання» (частина 1) авторів М.С. Вашуленка, Н.А. Васильківської, С.Г. Дубовик з метою виділення системи вправ, спрямованих на подолання виділених труднощів.

У підручнику в темі «Будова слова» подано 117 вправ. Найбільша кількість серед них (15) спрямовані на формування навички виділяти у слові префікси, 12 вправ націлюють учнів на розрізнення спільнокореневих слів і форм того самого слова, 8 вправ покликані сформувати навичку виділяти у словах префікси, 2 вправи зосереджують увагу учнів на наявності слів з омонімічними коренями, 1 вправа націлює дітей на розрізнення спільнокореневих слів і слів, близьких за значенням (синонімів). Серед завдань вивчення цієї теми повністю відсутній матеріал, пов'язаний з чергуванням голосних і приголосних звуків у коренях слів. Окремі завдання, запропоновані третьокласникам для виконання, на нашу думку, є надто складними. Наприклад, стор. 84-85, впр. 2: виділити префікс у слові забезпечувала.

Таким чином, здійснений нами аналіз дозволяє зробити висновок, що запропонована в підручнику система вправ недостатньо враховує основні труднощі, з якими стикаються учні під час вивчення теми «Будова слова». Це вимагатиме від учителя самостійного добору додаткових завдань.

Вивчення фразеології в початковій школі в контексті сьогодення

Федорова Аліна

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент І. О. Купіна

Сьогодні якісне та кількісне зростання досліджень у царині фразеології перетворило її на одну з фундаментальних лінгвістичних дисциплін. Фразеологія як наука має своєрідне поле аналізу, особливі методи та прийоми, поглиблене уявлення про об'єкт вивчення. У межах розв'язання проблем навчання лінгвістичних дисциплін молодших школярів охоплення фразеології має як теоретичне, так і серйозне практичне значення. Особливо важливу роль фразеологічний склад національної мови відіграє в процесі розвитку комунікації, у постійній роботі з розвитку культури мовлення, у практиці вдосконалення мовної вправності й майстерності її носіїв.

Вивчення фразеології в початковій школі має досить однобічний характер, оскільки робота над фразеологізмами зводиться здебільшого до аналізу їхнього значення. Крім того, вимагає розв'язання питання визначення принципів відбору фразеологізмів, рекомендованих для ознайомлення та аналізу учнями початкових класів, недостатньо сформованого корпусу наукової та методичної літератури, що супроводжує освітній процес.

Спостереження за організацією процесу вивчення фразеології в низці закладів початкової освіти дозволяють зробити висновок, що учні недостатньо орієнтуються в стійких словосполученнях, неспроможні швидко й точно вжити необхідний фразеологізм у контексті, не зовсім здатні пояснити його значення, у переважній більшості недостатньо використовують фразеологізми в мовленні.

Підручники для початкової школи пропонують художні тексти, які містять значну кількість фразеологізмів, проте робота над ними зводиться зазвичай до з'ясування лексичного значення. Якщо говорити про теоретичний складник, можна стверджувати, що учням запропоновано лише початкові, тобто елементарні відомості про фразеологічні одиниці. Практичний аспект презентований низкою відповідних вправ, проте вони спрямовані загалом на засвоєння значення фразеологізмів.

Аналіз реалій сьогодення показав, що наразі існують досить серйозні теоретичні передумови для вивчення семантики фразеологічних одиниць у межах антропологічної парадигми, в основі якої знаходиться людина, її діяльність, поведінка, спосіб життя в умовах воєнного стану, які віддзеркалюються в мовленні, зокрема учні зацікавлені значенням фразеологізмів на кшталт: *Не дивись на ворога, як на вівцю, а дивись на нього, як на вовка; Один солдат – у полі не вояка; Береженого Бог береже, а воїна зброя стереже; На чужу голову йти, треба й свою нести; Нема моря без води, а війни без крові; Не перекочуйте мечі на орала; Несіть свій тяжкий хрест.*

Збагачення активного фразеологічного запасу молодших школярів дозволить підняти на новий рівень культуру мовлення, навчити практичного використання фразеології, допоможе національній самоідентифікації, вільному студіюванню власного висловлення.

Особливості розвитку мовлення в учнів початкової школи з інтелектуальними порушеннями

Шестак Марія

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Л. П. Ткаченко

Мовлення – це необхідна основа людського мислення. Воно є засобом спілкування, регуляції психологічної діяльності людей; відіграє важливу роль у формуванні і протіканні вольових процесів та емоційних переживань. Опанування правильної мови та образного мовлення є необхідною умовою формування соціально активної особистості. Робота з розвитку мови є одним із основних завдань у початковій школі.

Мова і мислення нерозривно пов'язані між собою та впливають одне на одне. Під час формування необхідних умінь педагоги повинні враховувати особливості розвитку учня, його труднощі та можливості. Оскільки Нова українська школа передбачає інклюзивне навчання також школярів із інтелектуальними порушеннями, вчителі повинні володіти знаннями щодо рівня та специфіки розвитку мовлення зазначеного контингенту. Необхідність розуміння педагогами особливостей розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами і обумовлює актуальність дослідження.

В учнів початкової школи з інтелектуальними порушеннями спостерігаються такі вади мовлення: порушення вимовляння (експресивного мовлення), сприймання та розуміння інформації (імпресивне мовлення), звуковимови. Експресивне мовлення виражається порушенням звуковимови, помилковість у побудові граматичних конструкцій, пасивний словниковий запас більший, ніж активний, наповнений переважно побутовою лексикою. Імпресивне мовлення виражається недостатнім розвитком мовленнєвого слуху, невміння розрізнити окремі лексичні одиниці.

Мовленню зазначеного контингенту притаманні фонетичні спотворення, обмеження словникового запасу, недостатність розуміння слів, їхнє неточне розуміння та неадекватне вживання.

Школярі початкових класів з вадами інтелекту мають низький рівень вербальних здібностей, зокрема, бідність лексики, несформованість граматичних категорій, порушення фонематичних операцій, недорозвиток зв'язного мовлення.

Робота з розвитку мовлення учнів початкової школи з інтелектуальними порушеннями повинна проводитися систематично та включати: збагачення, уточнення та активізацію словникового запасу; вправи, що вимагають заміни слів за змістом; навчання умінню вживати слова у властивому для них значенні, користуватися виражальними засобами мови залежно від ситуації та мети висловлювання, послідовно та логічно висловлювати думку, чітко формулювати запитання; проведення бесід, спираючись на життєвий досвід дітей; удосконалення звуковимови і підвищення вимовної культури, удосконалення граматичного ладу.

Наукове видання

**СТУДЕНТСЬКІ ІНІЦІАТИВИ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

Матеріали
IV науково-практичної інтернет-конференції
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
першого року навчання
факультету початкового навчання
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
(16 травня 2023 р., м. Харків)

Збірник тез наукових доповідей

За загальною редакцією доктора педагогічних наук, доцента,
виконуючого обов'язки завідувача кафедри початкової і професійної освіти
ХНПУ імені Г. С. Сковороди
Оксани Альбертівни Мкртічян

Відповідальний за випуск: О. А. Мкртічян
Комп'ютерна верстка: С. О. Лавренко

Тези друкуються в авторській редакції

**Відповідальність за дотримання вимог
академічної доброчесності та зміст несуть автори**

Підписано до друку 19.05.2023

Ум. друк. арк. 6,25

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29